Anul XXI. **Octomvrie 1931** **Nr. 10.**

REVISTA TEOLOGICĂ

= **organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească.** =

ABONAMENTUL: Pe un an **260 Lei.** Pe o jumătate de an **130 Lei.**
= Pentru studenţi pe un an: **200 Lei.** =

PE URMELE UNUI EPISCOP ANTECESOR.

Fericitul întru pomenire episcopul Vichentie Ioanovici al Timişoarei, Lipovei şi Aradului a tipărit în anul 1765 o carte cu titlul:

«*Indreptarea păcătosului cu duhul blândeţelor, precum doftorilor celor duhovniceşti aşa şi celor ce se doftoresc dela dânşii, păcătoşilor celor ce se pocăiesc, întru folos aşezată*». Cartea are 168 pagini cu text slavon [sârbesc] la stânga şi cu text românesc la dreapta, tipărit cu cheltuiala lui Grigorie Stanovici, diortosită de Evloghie monahul şi culeasă de Damaschin diaconul, zeţar fiind un anume Ilie, cu binecuvântarea mitropolitului Gavril al Moldovei, şi a mitropolitului Pavel Nenadovici din Carloviţ.

Dl Iorga spune că mitropolitul Gavriil al Moldovei a poruncit „să se facă din greceşte o nouă traducere românească a cărţii, pe care o întitulează: „Indreptarea păcătoşilor, adecă învăţătură către cel ce se pocăieşte, cum se cade să se ispoveduiască" [Ist. Bis. Rom., vol. II, p. 160].

Noi ne ocupăm de ediţia cu text slavon şi românesc, tipărită la Iaşi în 1785.

Deoarece nicăiri nu ni se vorbeşte mai amănunţit despre ea, am socotit necesar a-i da conţinutul

pe scurt. Fericitul episcop Vichentie spune că a fost îndemnat a scrie cartea pentrucă în vizitele canonice a constatat multe rele: „trecând prin oraşe şi sate, peste nădejdea mea am aflat multe nespuse spurcăciuni şi îngreuieri de suflete cele ce şi a le pomeni cu frică este: că s'au aflat bătrâni de 80 ani, cari dela naşterea sa de ispovedanie şi de duhovnic n'au ştiut: cu cât mai vârtos cu sfintele taine nu s'au cuminecat, bisericile, lăcaşurile Domneşti ce-s de rugăciune, nu le-au văzut, fără de cât când s'a întâmplat cuiva dintru aceştia a se căsători şi a se cununa. Ce fel dară de credinţă mântuitoare şi viaţă creştinească şi supunere stăpânitorilor dela unii ca aceştia putem aştepta, când ei întru atâta necunoştinţă de Dumnezeu şi de Mântuitorul Hristos şi întru atâta nebăgare de seamă a legii fără de frică trăind?"

Văzând aceste scăderi a scris cărticica aceasta ca preoţii să o aibă ca dreptar în activitatea lor duhovnicească [pag. 7]. Apoi continuă autorul, arătând că toţi păcătuim [Psalm 20, v. 9 şi I Ioan 1, v. 8]. Deci „de va şi cădea vre-un om în vre-o greşală, voi cei duhovniceşti îndreptaţi pe omul ca acela cu duhul blândeţelor" [Galat. 6, v. 1].

Autorul aseamănă pe păcătos cu cel căzut între tâlhari care a primit vin şi untdelemn pe rane. Vinul — zice autorul — înseamnă legea lui Dumnezeu, care înfricoşază pe păcătos, iar untuldelemn ar însemna pocăinţă şi iertarea păcatelor [pag. 19].

Duhovnicul este dator a arăta celuice se pocăieşte, puterea şi răutatea păcatului în care singur a ajuns. Păcătosul trebue să vadă că el a mâniat pe Dumnezeu [Ps. 5, v. 5] şi că a spurcat sângele Fiului lui Dumnezeu. „Cât de amară muncă, socotiţi, va lua celce a călcat pe Fiul lui Dumnezeu, şi a socotit a fi de obşte sângele legii cu care s'a sfinţit şi a ocărât duhul darului" [Evrei 10, v. 29].

Cât de bine spune cartea aceasta ca preotul să cerceteze pe penitent ca el să nu fi stins darurile Duhului Sfânt [I. Tes. 5, v. 19], să nu fi căzut în ne-

credinţă şi nu fi stricat legătura botezului! Căci plata păcătosului este moartea [Rom. 6, v. 23] şi înfricoşat lucru este a cădea în mânile lui Dumnezeu celui viu [Evrei 10, v. 31]! Preotul lămurind pe penitent, asupra acestor texte din Sf. Scriptură îl va aduce la umilinţă şi părere de rău, urmând urgisirea păcatului şi propunerea de a nu mai păcătui [pag. 29].

Preotul e dator să arate păcătosului şi dispreţul lumii, la care se expune şi pedeapsa lumească, la care ajunge dacă nu se îndreptează. Deci păcătosul înţelegând acum urmările păcatului, poate fi luminat de duhovnic asupra iertării divine, precum samarineanul milostiv după vin [care arde rana] a turnat untdelemn pe ranele bolnavului [87].

Autorul trece apoi şi arată că mai greu păcat este desfrânarea decât alte păcate [p. 39], [Iov 31, v. 9: Sirah 23, 22] ruinând şi trupul şi sufletul. Adam o femee a primit, iar nu mai multe [p. 47]; sfântul Apostol Pavel spune anume ca să se căsătorească celce nu poate trăi altcum, deci exclude legătura afară de căsătorie: „mai bine este să se căsătorească decât să ardă“ [T. Cor. 7, v. 9].

Păcatul e urmarea nesupunerii faţă de Dumnezeu: iubeşti făptura şi nu pe făcător [53].

Urmează apoi diferite pedepse prevăzute în legea lui Moise pentru păcate. Din Noul Testament citează textele dela I Cor. 6, v. 9 apoi Galat. 5, v. 20 şi Efes. 5, v. 5, iar ca pedepse arată locurile dela Geneză 34, v. 25 şi Numerii 25, v. 9.

Cele de până aici ar însemna turnarea vinului peste rana păcătosului, iar untdelemnul este iertarea. Duhovnicul va arăta păcătosului că Dumnezeu voieşte mântuirea lui [Fapte 4, v. 13; Rom. 5, v. 20; Ieremia 31, v. 34 33, v. 8; Marcu 2, v. 17 etc.]. Pocăinţa Ninivitenilor este adusă ca semn de îndurare multă dela Dumnezeu [p. 89], la fel cazul lui David, al femeei păcătoase, al tâlharului de pe cruce etc. Păcătosul să creadă că şi el poate fi iertat, cum Dumnezeu a iertat pe alţii şi se va curăţi [p. 93].

Păcătosul nu numai să fie povățuit a crede, că Dumnezeu îl mântuieşte, dar să caute a fugi de plăceri [Colos. 3, v. 7] şi să se roage lui Dumnezeu a-i ajuta să se pocăiască [pag. 103] fiindcă fără ajutorul lui Dumnezeu nimeni nu se poate îndrepta. Preotul încă să se roage în taină pentru fiii săi duhovniceşti, ca Dumnezeu să-i întoarcă la pocăință [pag. 105]. Nesățiosului să-i dea canon de postire, desfrânatului canon de înfrânare. Canonul nu este pedeapsă pentru păcat [pag. 113].

Preotul să deslege de păcat pe celce arată destulă pocăință şi dor de îndreptare [122] şi să păstreze secretul mărturisirii [127—129]. La pag. 133 se dă povața ca pe celce a aprins sau a ucis, dacă nu face pocăință sinceră, să-l deferim judecății lumeşti, adecă în cazul acesta pecetea mărturisirii nu ar fi obligatorie!

Autorul îndeamnă apoi ca fiecare creştin să se ispitească pe sine [p. 147]. Omul are viață scurtă, deci să se pocăiască făcând adevărată pocăință, cu post şi rugăciuni umilite [p. 161]. Preotul să fie blând în obligarea canonului [p. 167].

Acesta ar fi, — foarte pe scurt — conținutul broşurei de 168 pagini.

Am citit-o în timpul recreației mele, la Sf. Mănăstire Sinaia, în a cărei bibliotecă se află. Meditat-am mult asupra ei şi gânditu-m'am întrebător, dacă eu şi preoții mei am făcut tot ceeace este posibil pentru a chema pe oameni la pocăință. Am scris o broşură specială în materia aceasta şi am publicat-o în „Biblioteca Preotului Ortodox" din Arad, pentru trebuințele preoțimei. Căci dacă pe la anii 1680—1765 oamenii nu toți îşi mărturiseau păcatele, nici azi nu le mărturisesc toți.

De aceea nu vom înceta a chema pe toți la pocăință, pe intelectuali, plugari, comercianți, industriaşi. Misiunile religioase sunt un bun prilej de chemare la pocăință. Sunt şi alte mijloace de aducere a sufletelor pe calea pocăinței. Dacă va voi Dum-

nezeu ne vom îngriji pe toate căile de chemarea clerului şi poporului la pocăinţă şi îndeosebi şi de pocăinţa intelectualilor. Căci trebue toţi să ne pregătim a mânca trupul Fiului Omului şi a bea sângele Lui, ca viaţă să avem! [Ioan 6, v. 58].

Şahul Persiei are în tesaurul său un glob terestru foarte preţios. Marea şi ţările de pe dânsul nu sunt pictate, ci sunt alcătuite din mărgăritare scumpe: Anglia este punctul cu rubine, India cu diamante, iar mările cu smaragd.

Doresc ca sufletele preoţilor ortodocşi ca şi ale credincioşilor noştri să fie împodobite cu pietri şi mai scumpe: cu virtuțile adevăraţilor creştini, cari se tem de Dumnezeu şi urmează poruncile Lui. Vă chem pe toţi la pocăinţă, aşa cum făcea antecesorul meu înainte cu aproape 200 de ani.

† Dr. GRIGORIE GH. COMŞA,
Episcopul Aradului.

CATOLICISMUL ŞI CULTURA MODERNĂ.

[Urmare].

§ 3. Catolicismul şi mişcarea literar-artistică.

Literatura catolică, mai mult decât toată viaţa spirituală catolică, n'a putut rămânea neinfluinţată de febra timpului postbelic. Poeţii catolici, mai ales cei tineri, au fost cuprinşi de-o nesiguranţă lăuntrică şi de-o căutare pripită de forme nouă. Leo Weismantel, un conducător al nouei orientări, declară odată [în Literarisches Echo, 15 Dec. 1922]: „Literatura catolică, care nu mai e astăzi desigur inferioară, ci stă la acelaş nivel şi chiar la unul mai înalt ca literaturile altor sisteme culturale din cuprinsul poporului german, a fost prinsă şi ea de pulsul timpului nostru bolnav, al zăpăcelii de azi, al nostalgiei noastre dureroase, al saturaţiei de comoditatea burgheză, al voinţii arzătoare de sacrificiu până la moarte — e un copil cuprins de friguri în braţele maicii Biserici“. [1]

Tabloul acesta turbure îl oferă mai ales lirica, ştiut fiindcă ea e într'o mai mare măsură confesiune personală. Sensibilitatea sufletelor lirice a străbătut, sub influinţa evenimentelor neobişnuite, momente de-o exasperantă tensiune şi fireşte că îşi caută o expresie nouă, străină de măsura şi de formele de până acum, ba străină de chiar orice măsură şi formă.

Din colecţia „Der weisse Reiter“ din 1920, în care sunt adunate contribuţii de-ale lui Thrasolt, Weinrich, Max Fischer, Iosef Winckler etc., transpiră

[1] I. Overmans S. I. Vom „Weissen Reiter“ bis zum Göttinger Musen-almanach. St. d. Z. Aug. 1923, pg. 377.

toată nesiguranța aceasta religioasă şi o atmosferă de agitată sensualitate.

Ceeace blamează însă mai mult criticul Overmans în lirica acestei antologii e expresia voit încâlcită şi desechilibrată, retorica bombastică şi aglomerația neordonată de imagini fără noimă, întreg acel cortegiu de elemente cari par'că n'au alt scop decât să înfrunte capricios toate legile limbii şi-ale înțelesului ei, aceea ce se cheamă adecă expresionism. Overmans respinge argumentul expresionismului că el vrea să fie expresie a vieții sufleteşti şi nu să țină seamă de forme tradiționale, că vrea să realizeze în poezie ceeace a realizat gotica în arhitectură, cu întimpinarea că şi gotica s'a desvoltat treptat din formele arhitecturii romanice, ale cărei legi fundamentale le-a păstrat totdeauna. Criticul iezuit compară expresionismul mai degrabă cu barocul care a rupt, din pasiune lăuntrică, toate liniile clare, a nesocotit orice formă, ajungând prin aceasta să nu mai poată exprima sentimente adevărate, ci numai din cele bolnăvicioase, sau mai degrabă a devenit o simplă expresie bombastică, nepornită dintr'un sentiment real.

Cu bucurie semnala Overmans în 1923 că stadiul acesta a fost depăşit şi antologia „Göttinger Musenalmanach" din 1922 se caracterizează prin seriozitate, măsură şi apreciere a valorilor adevărate ale vieții.[1] Unii vor să vadă în depărtarea de expresionism începutul unei noui clasici. Aşa crede Herman Hefele, cunoscut pentru supraevaluarea formei obiective. Pentru el „omul romantic, orientat subiectiv, experiază cosmicul ca o simplă răsfrângere a valorilor şi faptelor interne; el rapoartă ce-i în afară la internul său. Omul clasic, orientat obiectiv, experiază ceeace-i mai adânc personal, sufletul şi soartea lui sufletească, numai ca o asemănare a legalității eterne; el tinde dinlăuntru înafară şi modelează într'un tablou obiectiv experiența subiectivă".

---

[1] Art. cit. passim, vezi şi Alois Stockman S. I., Der Graubündnerdichter Maurus Carnot St. d. Z. Febr. 1928, pg. 332.

„Concepţia romantică înclină spre tot ce-i sufletesc, cea clasică spre tot ce se poate tălmăci corporal". Voinţa spre forma clasică, reprimată continuu în epoca liberalismului, începe să câştige din nou preponderanţa. [1]

Martin Rockenbach vrea să exemplifice tendinţa spre o nouă clasică cu antologia pregătită de el. „Rückkehr nach Orplid". [2] In prefaţa acestei antologii are expresii de felul următor: „Noi tindem spre Orplid, spre ţara formei pure, a formei ce se odihneşte în sine". „Noi nu mai vrem poeţi cu suflet sfăşiat, cari în primul rând predică şi abia în al doilea modelează. Noi nizuim perfecţiunea în lucrul mărginit pe pământ şi în timp". Nu mai puţin de 42 de poeţi contribuesc cu poezii şi cu mici bucăţi în proză în această antologie. Intâlnim între ei pe mulţi din „Weisser Reiter". Clasica lui Rockenbach e aşa de largă încât poeţii ei încap şi în romantică, ba chiar şi în expresionism. E de ajuns o mică veleitate spre formă definită, ca poeţi de cele mai diferite concepţii sociale, filozofice, de cele mai diferite naturi şi preocupări, de cele mai nedomolite pasiuni să intre în clasica lui Rockenbach. Această largeţă faţă de necatolici, dar şi această concepţie despre clasică, îi este imputată de grupul tradiţionalist catolic dela revista „Der Gral", condusă de Fr. Muckermann S. I. şi la care a colaborat şi Rockenbach înainte de-a se despărţi A. Stockmann [3] de ea. Stockmann crede că sunt prea puţine perspective pentru o adevărată clasică. Timpul cu tendinţele lui spre miraculos şi spre cele oculte, spre misticism şi religiositate, cu multiplele crize cari excită nervositatea şi exasperează sensibilitatea, vorbeşte mai degrabă pentru romantică. [4]

---

[1] Das Wesen der Dichtung, Stuttgart 1923 după A. Stockmann, Auf dem wege zu einer neuen Klassik. St. d. Z. Dec. 1924, pg. 214 urm.

[2] Essen 1924. Orplid e numele unei ţări imaginare în romanul lui Eduard Möricke: „Pictorul Nolten".

[3] ibid.

[4] ibid.

Dar mişcarea dela „Orplid" mai are şi o altă însemnătate, cu mult mai mare decât cea a orientării spre o nouă clasică. Ea vrea să cultive arta pentru artă, spre deosebire de toate celelalte reviste literare catolice, cari apreciază operile literare mai mult „din punctul de vedere pedagogic, pastoral, sau al concepţiei despre lume". Aceasta este cel puţin o părere foarte frecventă în cercurile culte catolice şi o convingere fermă la cei mai mulţi poeţi şi scriitori.[1] In nici un alt domeniu nu s'a manifestat atât de acut criza catolicismului, tensiunea dintre Biserica oficioasă sau ierarhia ei şi dintre apărătorii unei mai largi autonomii a manifestărilor culturale, decât în domeniul literelor. Incă în „Weisser Reiter" clericii sunt acuzaţi că „au păgubit enorm creştinismul".[2] Mai categoric se manifestă această nemulţumire în volumul festiv dedicat preotului-poet Mumbauer în 1927, cu ocazia împliniri a 60 ani, de către poeţi şi scriitori admiratori. Incă în introducere A. F. Binz condamnă pe ceice mai cred „că pot promova ideea catolică în spiritul depăşit al unei apologetici înguste, cu ameninţări inquisitoriale şi cu gesturi presumpţioase de dărâmător de idoli". Aceşti păzitori ai tradiţiei nu fac decât rău Bisericii, care „niciodată nu trebue identificată cu o perioadă din evoluţia ei, atâta timp cât e Biserica lui Dumnezeu". „Eram, declară Binz în numele generaţiei tinere, prizonieri plini de-o nemărginită sete după *ceeace-i omenesc.* Nu voiam altceva decât să fim oameni între oameni. Şi pentru acest ideal simplu şi totuşi mare luptăm încă şi azi". Intr'o anchetă ce urmează în acelaş volum asupra situaţiei în care se aflã literatura catolică de azi, majoritatea colaboratorilor denunţă aceeaş inerţie a cercurilor oficioase cari, sub pretextul că trăesc şi luptă în numele lui Hristos, menţin catolicismul în exil, în ghetto faţă de

[1] Fr. Muckermann S. I. Zeitgemässe Literaturfragen, St. d. Z. Oct. 1926, pg. 65.

[2] Overmanns art. cit. pg. 378.

cultura timpului, deşi afirmă că s'a reîntors din acel exil. Tensiumea aceasta dintre Biserică şi cultură este simţită de cei mai mari scriitori catolici germani: de Iakob Kneip, de Weismantel, de Herwig. Primul a ţinut tot în 1927 şi o conferenţă la Koblenz, în care a scos în relief toate piedecele puse de cler literaturii catolice.[1] Fr. Muckermann găseşte, se înţelege, cuvinte de apărare a clerului, şi cere poeziei, ca pe lângă tot interesul ce trebue să-l aibă faţă de orice manifestare de viaţă, să isvorască mai mult din concepţia catolică despre lume.[2]

După războiu, cel puţin în Germania, acest lucru nu s'a realizat. Operile mai de seamă ale scriitorilor nu prezintă aproape nimic din caracterul specific catolicismului, iar cele cari au această tendinţă rămân de cele mai multe ori departe de cerinţele artei.[3]

Dintre cele trei romane mai de seamă apărute în lagărul catolic: trilogia „Rita" de dna Handel-Mazzeti, „Strâmtoraţii" [Die Eingeengten] de Franz Herwig şi „Grimmingtor" de Paula Grogger,[4] doar în primul dacă întâlnim un spirit ataşat idealurilor catolice.[5]

In literatura dramatică se observă o depăşire a contrastului naturalism [impresionism] — expresionism spre o formă care să le cuprindă pe amândouă, spre un aşa numit sintetism. Autorii dramatici de azi fie că pornesc dela [naturalism] prelucrarea dramatică a cotidianului spre a se ridica într'o sferă în care se disoalvă toate contrazicerile, fie că încep lupta în lumea ideilor [expresionism] căutându-i aplicaţie în datele vieţii concrete.[6] La a doua categorie

[1] Fr Muckermann, Zur sogenannten katholischen Literaturkrise St. d. Z. Nov. 1927, pg. 119 urm.

[2] ibid. [3] ibid.

[4] S. Stang, „Die Eingeengten" und „Das Grimmingtor" St. d. Z. Dec. 1927, pg. 213.

[5] S. Stang, Das Vermächtnis Ritas, St. d. Z. Apr. 1924, pg. 6 urm.

[6] Aşa socoate Hans Franck în „Drama der Gegenwart" după S. Stang, Von neuen Dramen St. d. Z. Nov. 1924, pg. 135 urm.

aparţine scriitorul catolic Leo Weismantel.[1] O influinţă în sensul acestei armonizări a naturalismului şi a expresionismului se aşteaptă şi dela creaţiunile dramatice provenite din mişcarea tineretului.

Asociaţiile de tineri se silesc afară de aceea să reînvie vechile reprezentări de mistere în Biserică în legătură cu alte ceremonii bisericeşti. De multeori acestor reprezentări le stă la bază numai o temă generală pe care o umplu de fiecare dată cei ce-o interpretează, după calităţile personale şi dispoziţia momentului.[2]

Un loc cu mult mai important a dobândit catolicismul pe terenul literaturii în Franţa. Încă dela începutul secolului nostru s'au produs o serie de conversiuni în lumea scriitorilor. Primii au fost Brunetière, Huysmans, Bourget. Până la războiu numărul lor a tot crescut. Mulţi dintre ei au căzut pe front [Péguy, Psichari etc.]. După războiu întoarcerea aceasta spre catolicism a continuat. Scriitori iluştri ca Louis Bertrand, Francis Jammes, Paul Claudel, Henry Gheon, Paul Casin, René Bazin, Massis etc., filozofi ca Maritain, Chevalier propagă azi în scrierile lor idealurile catolice. In 1921 s'a ţinut chiar un congres al scriitorilor catolici şi de atunci în fiecare an. Tot atunci s'a hotărât ca scriitorii să fie convocaţi în fiecare an la câte o serie de exerciţii spirituale.

Influinţa lor se arată şi în teatru, pentru care scriu bucăţi de inspiraţie religioasă. Gheon a reînviat în teatru misteriile creştine, aşa de iubite în evul mediu.[3]

Precum în literatură aşa şi în *domeniul artelor* propriu zis, câţiva ani după războiu a stăpânit aproape exclusiv expresionismul, apoi de prin anul 1925 se marchează o trecere leală spre o „nouă obiectivi-

---

[1] ibid. 140.

[2] ibid.

[3] P. Doncoeur S. I. Die Gegenwartshoffnungen der Katholiken Frankreichs auf religiösen Gebiete St. d. Z. Iunie 1922, pg. 189—192.

tate" [Neue Sachlichkeit] sau „noua clasică".[1] Kreitmaier, criticul de artă iezuit, caracterizează noua direcție, în opoziție cu expresionismul, care era strigăt, exasperare, îndoială și extaz, patimă și dinamică sufletească ce sfâșia formele naturii spre a-și exprima starea lăuntrică agitată, ca tăcere, liniște, calm. Xilogravura „Maria", a expresionistului Schmitt-Kottulf și chipul drăgălaș, de madonă, al lui Wilhelm Heise, sunt exemple grăitoare despre deosebirea amintită. „Natura moartă" expresionistă e răscolită de puteri ascunse; în direcția nouă totul e calm, o natură moartă în sens propriu. Expresionistul, zugrăvind orașul, învălmășa totul și căuta din oraș aspectele cele mai agitate, pe când „Strada de oraș mare" a lui Oskar Trepte e goală și tăcută.

Față de impresionism, arta cea nouă, deși e ca și aceea; îndreptată spre obiect, spre deosebire de subiectivismul expresionist, prezintă, deasemenea, note ce-o disting. Obiectul impresionistului nu era o simplă bucată din natură, ci una văzută printr'un temperament, în țesătura luminii și a atmosferii; de aceea multiplele nuanțe de culoare și acea notă de viu-tremurător în tablourile impresioniste. „Noua obiectivitate" exclude, dimpotrivă, toate efectele de lumină și de atmosferă. Obiectele stau în fața noastră direct și tăios, desbrăcate de vălul eteric, într'un spațiu gol de aer. Așa mai ales la Kanoldt și grupul său. Nuanțele de culori nu mai sunt căutate; un singur ton simplu e suficient. Liniile precise ale obiectului sunt lucrul de frunte.

Cu toate acestea noua artă nu coincide cu cea naturalistă. Noua obiectivitate nu se pierde așa de mult în amănunte. Ei îi ajunge obiectul în totalitate, pe care îl netezește, îl *calcă cu ferul,* spre a nu întuneca esențialul prin trăsături singulare. Aceasta-i un fel de stilizare. Iar unde sunt tendințe de stilizare, acolo

---

[1] „Neue Sachlichkeit" a fost la început titlul expoziției din Mannheim 1923, devenind pe urmă nume al întregei mișcări mai nouă. I. Kreitmaier, Der Barometerstand der Kunst. St. d. Z. Sept. 1926 pg. 453 urm.

principiul naturalismului e frânt. Când arta cea nouă zugrăveşte pomi, orândueşte frunzele în ordine ca soldaţii, pe când naturalismul le lăsa în desordine, cum le vedea.

Din aceste caracterizări prin contrast, rezultă întreg specificiul artei nouă: o tendinţă spre obiectul pur, spre a-l surprinde în ce are esenţial, nealterat de relaţiile cu alte obiecte sau de condiţiile de perspectivă; o tendinţă spre obiectul ce se odihneşte în sine. Chiar când se redau grupuri, între figurile singuratice nu există nici o comunicare, ci fiecare trăieşte în sine. Tendinţa aceasta spre obiectul pur, nealterat de influenţe subiective, se vădeşte ca o paralelă la fenomenologia din filozofie.

Dar aceste obiecte cari ni se prezintă direct şi în acelaş timp izolate în misterul vieţii lor interne, trezesc în privitor un sentiment straniu de nelinişte; îţi pare că obiectele năvălesc pe tine cu tot ascunsul lor magic, nemai existând între tine şi ele stratul de aer care să le reţină la distanţă.[1]

Catolicismul priveşte cu simpatie această nouă orientare artistică, bucurându-se mai ales că a fost depăşit expresionismul faţă de care a avut o atitudine absolut critică pentru subiectivismul lui şi pentru repudierea oricărei forme. El aşteaptă dela redescoperirea naturii şi a staticei, restabilirea legăturii dintre artă şi popor, singura condiţie care poate ajuta unei noui orientări artistice să pătrundă, cu creaţiuni religioase, şi în Biserică.[2] Un motiv mai mult pentru atitudinea sa binevoitoare, are catolicismul în faptul că noua artă urmăreşte o stilizare a obiectului singular, spre a-l ridica la rangul unui tip general, cerinţă necesară pentru icoanele destinate să permită fiecărui credincios să plaseze în liniile largi ale unei şeme generale reprezentarea care-i convine despre persoanele sfinte. Caracterul acesta de tip şi statica sacrală au fost calităţile picturii

[1] I. Kreitmaier art. cit. passim.

[2] ibid pg. 466.

vechi bisericeşti şi le-a menţinut Biserica ortodoxă până azi, în arta bizantină, pe când în Apus dela Michel Angelo aceste lucruri nu s'au mai înţeles, iar Biserica trebuind să urmeze evoluţiei generale a deschis porţile picturii dinamice şi naturaliste.[1]

Dar, fie că elementele acestea, favorizate, ale nouei orientări sunt încă numai în faza tendinţelor ce se degajează cu greu de motivele expresioniste sau fie că, chiar realizate aceste tendinţe şi principial apreciate de cunoscători, sunt considerate de popor ca inovaţii şi refuzate, fapt e că după războiu nu s'a creat nimic prea remarcabil în arta religioasă şi criticii catolici de artă vorbesc de-o criză a artei creştine.[2] Deşi nu e exclusă obişnuirea poporului cu produsele nouei arte, pentrucă cu toate direcţiile noui s'a obişnuit pe încetul, totuşi până azi, afară de mici excepţii, în lupta încinsă între tendinţa de înoire a artei religioase şi cea tradiţionalistă, biruitoare este cea din urmă. Copierea sclavică a creaţiunilor vechi, mai ales ale celor din epoca naturalistă, e uşurată azi şi de tehnica reproducerilor mecanice, prin ceeace se înlătură şi bruma de suflet şi de originalitate ce s'ar mai putea pune în reproducerea cu mâna. Reproducerile acestea tehnice sunt apoi şi cu mult mai ieftine ca lucrul artistului. Astfel ceice se adresează azi artistului s'au înpuţinat, iar artistul pus în faţa pretenţiilor de a-şi sacrifica idealul pe care-l urmăreşte în creaţiile lui originale şi de-a face operă de copiator, sau renunţă la activitatea pe teren religios, sau îşi pierde personalitatea de artist.[3]

[1] Kreitmaier, Konfessionelle Kunst St. d. Z. Oct. 1922, pg. 61.

[2] Kreitmaier, Die Krisis der christlichen Kunst, St. d. Z. Febr. 1923, pg. 377 urm. Kreitmaier numeşte între pictorii catolici de azi, cari reuşesc să creeze în spiritul timpului din izvorul tradiţiei, pe Karl Gaspar, Hermann Bantle şi Felix Baumhauer, Konf. Kunst, pg. 64. In Franţa se remarcă Maurice Denis, Desvalliéres, Reyre, C Besnard, Sérusier etc, în Italia Micheletti, Mistruzzi, Attilio Selva, Kreitmaier, Eine Ausstellung christlicher Kunst in Rom. St. d. Z. Aug. 1925, pg. 393.

[3] Kreitmaier, Die Tragik des Christlichen Künstlers St. d. Z. Iulie 1927, pg. 292 urm.

In *arhitectura* religioasă, mai puţin ca în pictură, şi în sculptură, nu s'a produs nimic care să nu poată fi încadrat în stilurile tradiţionale bisericeşti. Unele tendinţe de-a aplica la arhitectura bisericească stilul clădirilor moderne, sunt reprobate. A. Perret a prezentat la expoziţia de artă creştină a anului jubilar [1925] din Roma, un plan pentru o biserică din Nancy, care pare mai de grabă planul unei gări sau al altei clădiri industriale.[1]

In *muzica bisericească* domneşte o şi mai puternică întoarcere la ce-i vechiu. Am văzut la mişcarea liturgică cât de multă atenţiune se dă renaşterii cântării gregoriane.

[Va urma] Dr. D. STĂNILOAE.

[1] Kreitmaier, Eine Ausstellung etc.

CHRISTOLOGIA ANTIOCHIANĂ

LA SFÂRŞITUL SECOLULUI IV. ŞI INCEPUTUL SECOLULUI V.

Inima christologiei este uniunea ipostatică, adecă unirea neîmpărţită şi nedespărţită, neamestecată şi neschimbată a celor două naturi în unica persoană a lui Isus Hristos. Ea este totodată şi cel mai mare şi mai minunat mister al ei, căci prin ea s'a împreunat indisolubil ceriul cu pământul, nemărginirea cu mărginirea, Ziditorul cu zidirea. Apostolul neamului înfiorat în toată fiinţa lui de mărirea acestui mister, n'a putut să rostească în faţa lui decât cuvintele unei închinări profund smerite şi pline de frică sfântă: „Cu adevărat mare este misterul evlaviei, Dumnezeu s'a arătat în trup". [1]

Definirea teologică a acestui mister s'a făcut abia în sinodul al IV. ecumenic din Calcedon, la 451 şi anume după lupte grele, care au durat aproape un veac. In conştiinţa vie a creştinătăţii din primele trei veacuri şi jumătate, el a fost păstrat şi crezut în mod nedesvoltat. Aceasta, pentrucă pe planul prim al preocupărilor teologice era misterul despre Dumnezeul cel întreit în persoane şi totuşi unic în fiinţă. El a absorbit în cea mai mare parte puterea de cugetare şi de luptă a teologilor celebri din acel timp. Indată ce a fost asigurată însă consubstanţialitatea [ὁμοουσία] Logosului cu Dumnezeu-Tatăl, a răsărit ca dela sine întrebarea: Cum s'a unit acest Logos cu natura umană la întrupare? Sau şi mai precis: Ce fel de raport există între divinitate şi umanitate în persoana istorică a lui Isus Hristos?

[1] I. Tim 3, 16.

Cel dintâi răspuns la această întrebare — prin care s'a făcut apoi şi trecerea dela problema trinitară la cea strict hristologică — l-a dat Apollinarie cel tânăr, dela 360 înainte, episcop al Laodiceei din Siria. El considera deoparte unitatea personală în Isus Hristos ca piatra unghiulară a soteriologiei, pe de altă parte însă această unitate i se părea irealizabilă, dacă se admit în Isus Hristos două naturi complete, cu toate proprietăţile şi acţiunile lor. A admite două naturi complete înseamnă a admite implicit şi două persoane, deoarece esenţa personalităţii rezidă tocmai în activitatea liberă, care în acest caz ar fi prezentă la ambele naturi. Unde sunt două persoane nu se poate realiza o unitate personală: δύο τέλεια ἓν γενέσαι οὐ δύναται.[1] Şi totuşi în Isus Hristos există această unitate! Dar întrebarea este, cum? Ca să poată ieşi din mijlocul greutăţilor în care l-au adus premisele sale de mai sus, Apollinarie a recurs la psihologia trihotomistă a lui Plato, care admitea în om trei părţi constitutive şi anume: Trup [σάρξ], suflet animal [ψυχή] şi suflet raţional [νοῦς] şi şi-a zis: In Isus Hristos n'au fost de fapt decât primele două părţi constitutive ale naturii umane, iar locul sufletului raţional — ca principiul ei personal — l-a luat însaşi persoana divină a Logosului. Unitatea personală a lui Isus Hristos a fost salvată, ce-i drept în felul acesta, dar numai prin jertfirea neiertată a integrităţii naturii umane. Soluţia dată de Apollinarie a fost respinsă cu unanimitate de către teologii ortodocşi contemporani, cari au accentuat, în opoziţie cu el, desăvârşita integritate a naturii umane. Se'nţelege că prin aceasta problema unităţii personale în Isus Hristos a rămas în fond tot nedeslegată. Dar hotărârea cu care a fost ea pusă de către Apollinarie şi consecvenţa cu care a fost ea — deşi greşit — soluţionată, a avut cel puţin meritul de-a fi făcut din ea problema centrală a cercetărilor teologice viitoare.

[1] Contra Apollin I, 2.

Istoria semnalează apoi în curând două încercări nouă şi deosebite de-a soluţiona problema de mai sus. Aceste încercări se confundă fiecare cu una din aceste două şcoale teologice din Orient ale timpului aceluia, cu şcoala antiochiană şi cu cea alexandrină. Direcţia luată de fiecare din ele în parte este atât de caracteristică şi specifică, încât se poate vorbi cu bun temeiu despre o christologie antiochiană şi despre una alexandrină. Exagerarea tendinţelor fundamentale ale celei dintâi a adus mai târziu la nestorianism, iar a celei din urmă la eutichianism, deci la două erezii diametral opuse.

In cele ce urmează voi încerca să redau în trăsăturile ei generale christologia şcoalei antiochiene, de care este legată nemijlocit erezia lui Nestorie, cea exprimată şi condamnată de către sinodul al III ecumenic din Efes, la 431.

Prima şcoală antiochiană au întemeiat-o presbiterii Lucian şi Dorotei în jumătatea a doua a sec. III. Christologia lor avea însă alte tendinţe decât cele pe care le găsim tot în Antiochia, cam un veac mai târziu. Şcoala a fost reînfiinţată curând după jumătatea sec. IV de către Diodor, mai târziu episcop al Tarsului [378—394] şi şi-a ajuns culmea înfloririi prin marele său ucenic Teodor, supranumit „exegetul", mai târziu episcop al Mopsuestiei [392—428]. Alţi reprezentanţi de seamă a acestei şcoale au fost Ioan Gură de Aur [† 407], renumit şi el ca exeget, care însă n'a luat parte activă la desvoltarea şi profesarea christologiei; apoi Nectarie [† 451] în persoana căruia au fost condamnate pentru primadată consecinţele eretice ale şcoalei, Teodoret [† 457] episcopul Cirului, care a jucat un rol foarte important în istoria nestorianismului şi în fine Ibas al Edesei.

In şcoala antiochiană nouă a stăpânit un spirit cumpătat, realist şi practic. Acest spirit i-a dus pe reprezentanţii ei în filozofie la un eclectism apropiat de stoicism şi îndeosebi la filozofia aristotelică cu dialectica ei stringentă, în exegeză la scrutarea

sensului literal printr'o metodă istorico-critică, iar în dogmatică la prelucrarea raţională a dogmelor. Pentru mister nu aveau înţelegerea necesară. Antiochienii pot fi consideraţi în mare parte ca întemeietorii unei teologii raţionaliste. Fireşte, că toate acestea şi-au avut repercursiunea lor îndeosebi asupra christologiei, care trona atunci în centrul cercetărilor. In christologie ei au accentuat *deosebirea* strictă dintre cele două naturi, *integritatea* lor şi *laturea psihologică şi etică* în Isus Hristos, adecă viaţa şi acţiunile sale umane. Atâta, cu privire la caracteristica şcoalei în general.

Trecând la expunerea propriu zisă a christologiei, trebue să observ dela 'nceput, că ea se poate face complet numai pe baza fragmentelor destul de bogate rămase dela Teodor al Mopsuestiei. Despre ceeace a învăţat Diodor al Tarsului, noi nu ne mai putem face astăzi o idee exactă, deoarece dela el nu mai avem decât câteva fragmente. Totuşi pe baza acestor fragmente, care conţin propoziţiile condamnate mai târziu în persoana lui Nestorie, apoi pe baza ştirilor lui Ciril al Alexandriei, care a descoperit în scrierile lui Diodor şi Teodor izvorul cel adevărat al nestorianismului [1] şi a compus împotriva lor chiar o scriere specială, conservată numai în fragmente, [2] pe baza mărturiei lui Leonţin din Bizanţ [3] şi a lui Fotie, [4] pe baza anatemizării lui de către două sinoade, [5] unul ţinut în Constantinopol la anul 499 şi altul în Antiochia la anul 508 sau 509 şi îndeosebi pe baza mărturiei lui Nestorie, care spune limpede, că Diodor şi Teodor „au cugetat aceleaşi lucruri ca şi el şi nu altele", ba îi numeşte şi pă-

[1] Ep. XLV, LXVII, LXIX şi LXXI, la Migne tom. 77, col. 229, 336, 340 şi 344.

[2] Liberatus: Breviarium causae nest. et eutych. Mg. S. L. 68 col. 991 A şi Mg. S. Gr. 76 col. 1437—1451.

[3] Migne, tom. 86, col. 1364 C.

[4] Migne, tom. 103, col. 372 A.

[5] Hefele: Conziliengeschichte, vol. II. Ed. II. Freiburg i. Br. 1875, pg. 625 şi 660.

rinţi ai tuturor în viaţa lor şi după moartea lor",[1] putem conclude cu certitudine, că în sistemul lui Diodor al Tarsului au mişunat multe idei eretice.

Diodor şi-a desvoltat ideile sale christologice îndeosebi în două scrieri şi anume: κατὰ Συνουσιαστῶν [contra Apollinariştilor] şi περὶ τοῦ ʽαγίου πνεύματος. In lupta pe care a purtat-o în contra apollinariştilor el a accentuat integritatea naturilor, distingerea şi neamestecarea lor întreolaltă în aşa măsură, încât a ajuns la profesarea unui dioprosopism veritabil.

După el misterul întrupării constă în aceea, că Fiul cel mai înainte de veci al lui Dumnezeu a luat întreg pe [fiul] cel din David şi a locuit în el. Fiul lui Dumnezeu n'a răbdat două naşteri, una mai înainte de veci şi alta în vremurile de apoi. De aceea El nu este Fiul Mariei. Ceeace-i muritor din fire, numai ceva muritor poate naşte şi trup consubstanţial. Cuvântul lui Dumnezeu nu este fiul lui David, nici fiul lui David nu este Fiul lui Dumnezeu. Aceasta pentrucă trebue să se păzească ordinea naturală a lucrurilor. Fiul lui Dumnezeu poate fi numit şi Fiul lui David, dar numai în mod abuziv [καταχρηστικῶς], pentru „templul" cel luat din David. Omul cel născut din Maria este Fiu al lui Dumnezeu după har, iar Dumnezeu-Cuvântul după natură. Trupului celui luat din noi îi şi ajunge filiaţiunea, mărirea şi nemurirea cea după har, căci altfel depăşeşte graniţele naturii sale, ceeace-i inadmisibil. Chiar şi Cuvântul lui Dumnezeu n'a voit să fie fiul lui David, ci Domnul lui. Fiul Mariei trebue cinstit într'o închinare cu Fiul lui Dumnezeu, pentrucă a fost templul sau locuinţa Acestuia: „Adoramus purpuram propter indutum, et templum propter habitatorem, formam servi propter formam dei, agnum propter pontificem, assumptum propter assumentem, formatum in utero virginali propter omnium creatorem. His confessis rebus unam offer

[1] Nestorius: Le livre d'Héraclide de Damas, trad. de F. Nau, Paris 1910, pg. 291 şi 293.

veneratienem.[1] Cu privire la motivul întrupării învaţă ortodox. El se întreabă: Ce nevoie a fost de întrupare? Şi răspunde tot printr'o întrebare: Au nu pentru noi a luat trupul?[2]

La atâta se reduce ceeace ştim despre doctrina christologică a lui Diodor al Tarsului. Dar şi numai atâta ajunge, pentru a putea vedea deja la el notele caracteristice ale antiochianismului.

Teodor al Mopsuestiei şi-a desvoltat christologia sa ca şi Diodor în toiul luptelor, pe care le-a purtat împotriva apollinarismului. Problemele ei centrale stau în legătură nemijlocită cu soluţiile false ale acestuia. Toate deslegările date de Teodor sunt opuse deslegărilor date de Apollinarie. Dar întrucât în opoziţia sa n'a ştiut să păzească măsura cea dreaptă, a căzut şi el în erezie. Apollinarie a ştirbit natura umană lipsindu-o de sufletul raţional, Teodor a apărat integritatea acestei naturi; Apollinarie a accentuat mereu unirea cât mai intimă a celor două naturi, Teodor dimpotrivă, deosebirea strictă a lor; Apollinarie a admis o unire personală între o natură completă şi alta incompletă, iar Teodor a profesat o unire morală între două naturi complete, purtate de două persoane deosebite.

In cele următoare voi expune ceva mai amănunţit afirmaţiile de mai sus, pe baza mărturiilor, care ne-au rămas dela Teodor.

Doctrina lui Teodor despre integritatea naturii umane o găsim formulată pozitiv, într'un simbol compus de un necunoscut — pe baza scrierilor sale — şi utilizat din sinodul V. ecumenic din Constantinopol [553], care l-a şi condamnat. „Trebue a şti... şi despre iconomie, zice el, că Dumnezeu-Cuvântul a luat om întreg din sămânţa lui Avraam şi David, după cuvântul dumnezeeştilor Scripturi, fiind după natură, ceeace au fost şi aceia din a căror sămânţă

[1] Mar. Merc. ed. Baluze, pg. 351. Citat după Loofs: Leitfaden zum Studium der Dogmengeschicte, Ed. IV Halle 1906, pg. 283.

[2] Migne, tom 33, col. 1561.

a fost, om întreg după natură, constătător din suflet raţional şi din trup omenesc [ἄνθρωπον τέλειον τὴν φύσιν ἐκ ψυχῆς τε νοερᾶς καὶ σαρκὸς συνεστῶτα ἀνθρωπίνης].[1] Omul Isus este întru toate asemenea nouă după natură. El ne depăşeşte numai prin graţia cea dată lui.[2] Dar întrucât graţia nu schimbă natura,[3] El rămâne în fond egal, consubstanţial cu noi.[4] Dacă divinitatea ar fi ţinut într'adevăr locul sufletului raţional în Isus Hristos, zice Teodor adresându-se apollinariştilor, atunci nu ne-am putea explica cum de a fost El susceptibil de frică în decursul patimilor? Cum a adus lui Dumnezeu — după cuvintele fericitului Pavel — rugăciuni şi cereri cu strigare mare şi cu lacrimi? Cum a putut fi cuprins de atâta frică încât a asudat cu sudoare de sânge? Cum a venit îngerul şi L-a întărit în toiul patimilor, îndemnându-L la suportarea lor şi arătându-I rodul acestor patimi: mutarea la mărire?[5]

Nimic nu pare a-l fi preocupat pe Teodor aşa de mult, ca apărarea deosebirii stricte dintre natura umană şi cea divină în Isus Hristos. Avea deadreptul oroare de amestecarea naturilor [κρᾶσις], accentuată cu predilecţie de către apollinarişti. Comentând odată cuvintele: „Ce este omul, că-l pomeneşti pe el, sau Fiul Omului, că-l cercetezi pe el",[6] le-a adresat către sfârşit cuvintele pline de asprime: „Vedeţi prin urmare, oh! voi cei mai sceleraţi dintre toţi oamenii, cât de mare este deosebirea naturilor".[7] La fiecare pas întâlnim în fragmentele rămase dela Teodor aluzii, precizări şi argumentări mai lungi cu privire la această chestiune. Aici voi cita numai câteva mai însemnate.

---

[1] Swete: pg. 328, 23—329, 2.

[2] Homo Iesus similiter omnibus hominibus, nihil differens connaturalibus hominibus quam quia ipsi gratiam dedit, Swete: pg. 261, 27—29.

[3] Swete: ibid. Gratia autem data naturam non immutat.

[4] Swete: pg. 292, 16: Homo homini consubstantialis est.

[5] Swete: pg. 315, 6 sq.

[6] Ps. 84 6 şi Cor. 2, 6.

[7] Swete: pg. 302, 26.

Apollinarie amestecă totul, încât nu mai există nici o deosebire [μηδεμία... διάκρισις] „între chipul lui Dumnezeu şi între chipul robului, între templul luat şi între Celce locuieşte în templu, între cel desfăcut [prin moarte] şi între Celce l-a sculat, între Celce a fost desăvârşit în patimi şi între Celce l-a desăvârşit, între cel pomenit şi între Celce l-a pomenit, între cel cercetat şi între Celce l-a cercetat, între celce cu ceva mai puţin decât îngerii a fost micşorat şi între celce l-a micşorat, între celce a fost încununat cu mărire şi cu cinste şi între Celce l-a încununat.[1] Inadmisibilitatea acestei amestecări o exprimă el lapidar prin cuvintele: „Impărţirea naturilor trebue să rămână în mod necesar" [ἡ τῶν φύσεων διαίρεσις ἀναγκαίως ὀφείλει διαμένειν].[2]

De sigur, că bazat pe o argumentare amănunţită şi bogată — nouă azi necunoscută — a scos el şi următoarea conclusie cu caracter final şi generic: „De pretutindenea este deci cu prisosinţă evidentă necuviinţa şi nepotrivirea amestecării, *fiecare natură rămânând în sine nedesfăcută*".[3]

Dar în susţinerea deosebirii şi împărţirii celor două naturi Teodor a mers aşa de departe, încât a admis pentru fiecare din ele un subiect purtător, o persoană independentă, dupăcum arată aceasta faimoasele sale cuvinte: „Când deosebim naturile,[4] zicem că natura lui Dumnezeu-Cuvântul este întreagă şi întreagă şi persoana, deoarece nu se poate zice, că un ipostas [= natură] este apersonal; întreagă [zicem că este] şi natura omului şi *persoana de asemenea.* Cu toate acestea când considerăm unirea [τὴν συνάφειαν], atunci zicem, că este o persoană".[5]

[1] Swete: pg. 320, 16—28.

[2] Swete: pg. 304, 2—4.

[3] Swete: pg. 299, 1—2.

[4] Cu alte cuvinte Teodor vrea să spună: Când privim naturile în ele însile, în ceeace sunt ele de fapt, sau şi mai precis, când le considerăm din punct de vedere ontologic, zicem, că... etc.

[5] Swete: pg. 229, 18—26.

Consecinţele ce rezultă din cuvintele acestea sunt de-o covârşitoare importanţă. Ele tradează nu numai un diofisitism, ci şi un dioprosopism perfect, pe care însă Teodor vrea totuşi să-l înlăture — spre a salva în felul acesta unitatea în Isus Hristos — prin creiarea urei persoane artificiale şi nominale.

Dioprosopismul exclude a priori dogma întrupării în accepţia ei proprie şi riguroasă. Acest lucru l-a ştiut Teodor foarte bine. De aceea el nici n'a vorbit despre întrupare, decât în sens impropriu. Sf. Scriptură caracterizează, zice el, întruparea prin doi termini ἐγένετο = s'a făcut şi ἔλαβεν = a luat. La evanghelistul Ioan avem citatul: „Şi cuvântul trup s'a făcut",[1] iar la apostolul Pavel: „forma robului luând".[2] Cuvântul ἐγένετο = s'a făcut este folosit numai în sens impropriu, sau după părere, aparenţă [κατα τὸ δοκεῖν] — căci dacă ar fi luat în sens propriu ar implica o prefacere a Logosului în trup, ori aceasta nu-i admisibil [οὐ γὰρ μετεποιήθη εἰς σάρκα — iar cuvântul ἔλαβεν = a luat, e folosit în sens propriu [κατὰ τὸ ἀληθές]. Intruparea nu este de fapt decât o inhabitare, o locuire [ἐνοίκησις] a Logosului, a omului născut din Fecioara Maria. Această locuire nu se deosebeşte esenţial, ci numai gradual de locuirea lui Dumnezeu în sfinţi. Teodor ţine să arate înainte de toate în ce constă locuirea lui Dumnezeu în sfinţi şi numai apoi pleacă mai departe, făcând aplicarea la christologie. Locuirea, zice el, a fost concepută de unii ca o sălăşluire a lui Dumnezeu după fiinţă [ὀυσίᾳ], iar de alţii ca o sălăşluire a Lui după lucrare [ἐνεργείᾳ]. Ambele păreri sunt neîntemeiate. Şi iată, de ce? Locuire a fost promisă numai sfinţilor — „Eu voi locui în ei şi voi umbla în ei şi voi fi lor Dumnezeu şi ei vor fi mie popor"[3] — şi ca atare ea este ceva deosebit, ceva special, ceva ce le revine exclusiv lor. Dacă definim locuirea ca o prezenţă a lui Dumnezeu după fiinţă, atunci ar

[1] Ioan: 1, 14. [2] Fil. 2, 7.
[3] Levitic 26 12, II. Cor. 6, 16.

trebui să tragem totodată şi încheierea, că Dumnezeu este de faţă numai în sfinţi, iar în toate celelalte zidiri, nu. Acest lucru însă este absurd, căci ar însemna să mărginim fiinţa Lui nemărginită, cea pretutindenea de faţă şi de nici un loc cuprinsă. O altă consecinţă inadmisibilă ar fi şi următoarea: Dacă pe deoparte Dumnezeu este pretutindenea de faţă după fiinţă, iar pe de altă parte locuirea constă tocmai în această prezenţă după fiinţă a lui Dumnezeu, atunci locuirea nu mai poate reveni numai sfinţilor, ci tuturor oamenilor, ba chiar şi fiinţelor necuvântătoare şi lucrurilor neînsufleţite.

Mutatis mutandis. La aceleaşi concluzii absurde ajungem dacă luăm locuirea în sensul unei prezenţe a lui Dumnezeu după lucrare [ἐνεργείᾳ]. Ori mărginim lucrarea Logosului în lume, lucrare prin care de fapt sunt ţinute, întărite şi guvernate toate lucrurile, ori o admitem la toate lucrurile şi atunci locuirea devine ceva comun, ceva general. Nici una, nici cealaltă nu este corectă.

Dacă locuirea lui Dumnezeu în sfinţi nu este nici după fiinţă, nici după lucrare, atunci care-i terminul, care o poate exprima adecoat? Se cuvine a zice, că locuirea se face după „bunăvoinţă“ [ὡς εὐδοκίᾳ λέγιν γίνεσθαι τὴν ἐνοίκησιν προσήκει], răspunde Teodor. Dar ce avem să înţelegem sub bunăvoinţă? El o defineşte în felul următor: „εὐδοκία δὲ λέγεται ἡ ἀριστη καὶ καλλίστη θέλησις τοῦ θεοῦ ἣν ἄν ποιήσηται ἀρεσθείς τοῖς ἀνακεῖσθαι αὐτῷ ἐσπουδακόσιν ἀπὸ τοῦ εὖ καὶ καλὰ δοκεῖν αὐτῷ περὶ αὐτῶν,[1] deci ca voinţa cea mai aleasă şi mai bună a lui Dumnezeu, de-a face bine celor ce tind la comuniunea cu El. Acelaş lucru îl exprimă el şi prin cuvintele σκέσις τῆς γνώμης şi σχέσις τῆς διαθέσεως.

In virtutea nemărginirii fiinţei sale Dumnezeu este aproape de toţi, în virtutea buneivoinţe însă, de unii este departe, iar de alţii aproape [τῇ δὲ εὐδοκίᾳ τῶν μὲν ἔστιν μακράν, τῶν δὲ ἐγγύς]. Aproape

[1] Swete: pg. 294, 33—38.

este El de cei vrednici de această apropiere şi departe iarăşi de cei păcătoşi [ἐγγύς τε γὰρ γίνεται τῇ διαθέσει τῶν ἀξίων ταύτης τῆς ἐγγύτητος, καὶ πόρρωθεν πάλιν τῶν ἁμαρτανόντων γίνεται].[1]

Teodor deosebeşte deci foarte limpede omniprezenţa fizică sau metafizică a lui Dumnezeu de prezenţa Lui etică — aceasta din urmă singură părându-i-se a fi în stare să mijlocească şi să explice legătura dintre divinitate şi umanitate.

După precizarea de mai sus a noţiunii „locuire", trece Teodor mai departe la aplicarea ei concretă. Dumnezeu este lângă toţi prezent cu fiinţa sa, dar cu toate acestea nu locuieşte în toţi, ci numai în ceice au bunăvoinţă. Deosebirea aceasta generală între prezenţa fizică şi cea etică a lui Dumnezeu, are o paralelă şi în prezenţa etică însaşi. Locuirea adecă, nu este o mărime invariabilă, în toţi sfiinţii aceiaş. Felul locuirii nu este acelaş în toţi, nu este egal, ci el — ca şi locuirea peste tot — este determinat la rândul său tot de bunăvoinţa lui Dumnezeu.[2]

In apostoli şi în cei drepţi se face locuirea amăsurat stării lor, adecă Dumnezeu se complace sau binevoieşte a locui în ei ca în nişte oameni drepţi şi virtuoşi.[3] In Isus Hristos a binevoit să locuiască Logosul ca într'un Fiu [ὡς ἐν υἱῷ], adecă locuind în El l-a unit cu Sine şi l-a pregătit să participe şi el la toată cinstea, care-i revine Logosului, ca Fiului natural al lui Dumnezeu.[4] Această cinste constă în şederea de-a dreapta Tatălui, în închinarea pe care o primeşte dela toată făptura şi în judecata din urmă, pe care o va face la sfârşitul lumii.[5]

Locuinţa Logosului în omul Isus — care a început din însuşi momentul zămislirii[6] — nu s'a făcut

[1] Swete: pg. 295 12—14.

[2] Swete: pg. 295, 35—38.

[3] Swete: ibid.

[4] Swete: pg. 295, 2—5.

[5] Swete: pg. 296, 6—8, 308, 5 sq., 314, 23—26, 316, 24—31, 317, 1—2, 329, 20—25 şi 330, 18—19.

[6] Swete: pg. 297, 4 şi 339, 7.

la întâmplarea,[1] ci după preştiinţa lui Dumnezeu[2] Logosul prevăzând deoparte, ce are să devină omul Isus [ὁποῖός τις ἔσται],[3] adecă virtutea lui excepţională, iar pe de altă parte binefacerea gererală, care se va revărsa de pe urma acestei virtuţi peste toată făptura,[4] l-a unit cu Sine chiar din primul moment al existenţii sale. Omul Isus a trecut ca şi noi prin toate stadiile desvoltării fizice, intelectuale şi mai ales morale. Din cauza uniunii cu Logosul însă, el a ajuns să deosebească mai repede decât toţi oamenii binele de rău, pe cel dintâi iubindu-l cu o iubire puternică, iar pe cel din urmă urându-l. Logosul l-a ajutat în toate acţiunile sale, dar în aşa fel, că iniţiativa şi decisiunea a rămas totdeauna a omului. Omul Isus s'a decis de fiecare dată liber, să accepte ajutorul oferit de către Logos.[5] Chiar şi hotărârea de-a suporta patima crucii a luat-o din iniţiativă proprie.

Isus a fost lipsit de păcat. Această lipsă de păcat nu este însă echivalentă cu impecabilitatea. Isus ar fi putut păcătui. Dacă totuş n'a păcătuit, aceasta se datoreşte harului special al Logosului, cu ajutorul căruia a biruit păcatul.

După învierea din morţi şi-a ajuns locuirea şi legătura stabilită prin ea, ultima fază a desvoltării sale. Omul a devenit impasibil, imutabil şi părtaş al cinstei cuvenite Logosului, ca Fiul natural al lui Dumnezeu.

Uniunea realizată, prin inhabitare, între omul Isus şi Logos este numai o *uniune morală*. Aceasta rezultă limpede din cele expuse mai sus, precum şi din terminii *συνάφεια* = legătură, *σχέσις* = relaţie, raport, cu care este ea de obiceiu caracterizată. La fiecare pas întâlnim două subiecte deosebite, care conlucră. Dacă Teodor cu toate acestea mai vor-

[1] Swete: 308 sg.
[2] Swete: pg. 296, 33, 298, 10, 308, 14, 31, 311, 24.
[3] Swete: pg. 298 3.
[4] Swete: pg. 308, 9.
[5] Swete: pg. 296, 36.

beşte şi despre o singură persoană — şi anume atunci când are în vedere unirea naturilor — o face aceasta numai artificial, nominal. Persoana cea nouă nu este în realitate decât rezultatul conlucrării armonice a celor două persoane,[1] proiectat în afară şi obiectivizat. Cele două persoane rămân în fiinţa lor nealterate. Caracterul prin excelenţă moral al uniunii îl trădează şi asemănarea ei cu uniunea dintre bărbat şi femee în sfânta taină a nunţii. După unire, zice el, cele două naturi au numai o singură persoană. Precum a zis Domnul despre bărbat şi femee cuvintele: „încât nu mai sunt doi, ci un trup",[2] aşa putem zice şi noi după unire despre persoanele celor două naturi: „încât nu mai sunt două persoane, ci una".[3]

Teodor fiind pe deplin conştient de importanţa, pe care o are „unitatea" în Isus Hristos, n'a îndrăznit să o vateme şi de aceea s'a şi ferit să tragă toate consecinţele, care se impuneau, din afirmaţiile de până acum. Odată ce-a admis două persoane şi două naşteri deosebite, precum vom vedea mai la vale, trebuia să admită implicit şi doi fii, doi domni. Ori acest lucru nu l-a făcut. „Nu zicem, că sunt nici doi fii, nici doi domni, deoarece [numai] unul este Fiu după fiinţă: Dumnezeu-Cuvântul, Fiul cel Unul Născut al Tatălui, cu care fiind acesta [adecă Isus] unit, se împărtăşeşte de numele şi cinstea Fiului.[4] Strânsa legătură, care există între Logos şi între omul Isus, face ca şi acesta din urmă să participe la filiaţiunea şi stăpânirea celui dintâi şi astfel dispare orice urmă de doime a fiilor şi a domnilor.[5] El încearcă să-şi justifice aşa dară inconsecvenţa sa prin afirmaţia, că titlul de fiu se cuvine de fapt numai fiului natural al lui Dumnezeu, care-i unul singur şi cu care omul Isus a fost unit atât de strâns,

[1] Swete: pg. 311, 25 sq.
[2] Mateiu: 19, 6.
[3] Swete: pg. 299, 5—12.
[4] Swete: pg. 329, 25 31.
[5] Swete: pag. 330, 13—15.

încât şi el a participat la filiaţiunea şi cinstea Acestuia. In realitate însă filiaţiunea lui Isus este şi rămâne tot numai o filiaţiune după har. Această inconsecvenţă constitue cea mai mare contrazicere în sistemul lui Teodor.

Cu privire la atributul care-i revine Fecioarei Maria, se exprimă Teodor limpede, categoric şi consecvent. „Este o nebunie a zice, că Dumnezeu s'a născut din Fecioara". [1] Din Fecioara s'a născut celce constă din fiinţa Fecioarei. Nu Cuvântul lui Dumnezeu s'a născut din Maria, ci cel din sămânţa lui David, cel plăsmuit în ea prin puterea Duhului Sfânt. [2] De aceea când ne întreabă cineva: Este Maria, născătoare de om ['ανθρωποτόκος]? sau născătoare de Dumnezeu [θεοτόκος]? noi zicem, că este „ambele". Una prin natura lucrului, alta prin relaţie. Născătoarea de om este ea după natură — deoarece om a fost în pântecele Mariei, care a ieşit de acolo; Născătoare de Dumnezeu, deoarece Dumnezeu a fost în omul cel născut, însă nu circumscris [mărginit] în el după natură, ci fiind în el după bunăvoinţă. [3]

De încheiere aş dori să spun numai câteva cuvinte despre raportul ce există între christologia antiochiană expusă mai sus şi între nestorianism. Făcând acest lucru voiesc să stabilesc paternitatea cea adevărată a nestorianismului şi deodată cu ea şi măsura responsabilitătii, pentru cei cari au fost copiii lui.

Oricine studiază comparativ christologia antiochiană şi cea nestoriană, rămâne uimit de marile asemănări ce există între ele. Nestorie a atenuat numai ici-colo unele afirmaţiuni ale lui Teodor, iar pe altele le-a precizat mai bine, îndeosebi din punct de vedere terminologic; dar încolo, structura sistemului său este întru toate aceeaş. Ar însemna să

---

[1] Swete: pg. 313, 14—16.

[2] Svete: pg. 313, 35 sq.

[3] Swete: pg. 310, 10—21.

depăşeşc mult cadrele acestui articol, dacă aş voi să indic mai deaproape aceste asemănări şi deosebiri. De aceea mă mulţumesc cu constatarea generală de mai sus.

Dacă avem în vedere deoparte marea identitate de fond a celor două christologii, iar de altă parte convingerea nestrămutată şi mărturisirea repeţită a lui Nestorie, că învăţătura cea profesată de el, nu este proprie, ci a înaintaşilor şi învăţătorilor săi: Diodor şi Teodor — putem trage concluzia, că părintele cel adevărat, teoreticianul ereziei nestoriane este Teodor de Mopsuestia. Erezia condamnată de sinodul al III. ecumenic din Efes la 431, trebuia deci să poarte numele de *teodorianism*.

Se înţelege, că prin aceasta nu desvinovăţesc pe Nestorie. Acesta s'a identificat conştient şi de bunăvoie cu doctrina dascălului său şi ce este mai mult, ajungând patriarh a încercat s'o impună în biserica din Constantinopol. Această încercare i-a fost fatală, deoarece ea a deschis pentru primadată ochii lumii ortodoxe asupra ereziei, la care a ajuns şcoala antiochiană şi numai decât a condamnat-o în persoana celui ce o susţinea, adecă a lui Nestorie.

Nestorie a împrumutat numele său unei erezii făurite de un altul, dar pe care el şi-a însuşit-o şi a propagat-o cu toate mijloacele — refuzând să o lapede, când i s'a cerut acest lucru. Prin această atitudine încăpăţinată, s'a incadrat şi Nestorie pe sine în rândul marilor eretici, condamnaţi de biserica ecumenică.

Diaconul NICOLAE POPOVICIU.

INDREPTAREA

PRESVITERILOR, DIACONILOR ŞI TUTUROR CLIROSULUI BISEARICESC DIN DE DUMNEZEU MÂNTUITA EPARHIE A VERŞEŢULUI, CARANSEBIŞULUI, LOGOJULUI, ORŞOVA-MEHADIEI ŞI CELORALALTE PĂRŢI.

[Sfârşit.]

Pravila 20-a.

Tot temătoriul de Dmnezeu, şi iubitoriul de norod preot, după îndreptarea cea dată lui la anul 1800 Nr. 3 87 să se străduiască, cât dela sine, atâta şi dela parohianii săi, mai vârtos la ceasul morţii, când fac testament, sau diată de moarte, ca să scrie ajutoriu şi la *şcoala hrănitoare săracilor cea eparhialnică care iaste în Verşeţ, adecă:* pruncilor săraci carii se învaţă, milostenie şi ajutorinţă să dea, şi aceea protopresviterului său în tot anul cu specificaţia sa a preda, iară cela ce va preda aicea la fundaţie, şi dela îndreptătoriu de aicea a acelui Alumnium cvită va lua. Dar fiind că această începere de obşte folositoare, tuturora din preună norodului se atinge, şi cei mai dintâi căpetenii dintre norod, adecă: preoţii sânt. Pentru aceea mai bine a încheia, şi a întări aceasta învăţătură, şi lucru folositoriu norodului se înlegiueşte: ca tot noul hirotonisit, şi rădicat la treapta preoţiei din eparhia aceasta, cu prilejul acela, numai câte puţin se ajutorează, întru acesta chip: Noul hirotonisitul diacon 1 fr.; protodiaconul 6 fr.; igumenu 6 fr.; arhimandritu 12 fr.; preotu 2 fr.; nou rădicatul în protopresviter 6 fr., şi despre aceasta venitură protopresviterul să poarte socoată, şi banii de peste an, în fundaţia Alumniumului să dea.

Pravila 21-a.

Fiindcă numai din pruncii care-s din tinereţele sale cu laptele bunei credinţe hrăniţi şi adăpaţi, buni, din aceia cinstiţi,

şi obştii folositori cetăţeni se fac. Pentru aceea a tot parohului, ca unui părinte şi păstoriu, neîncunjurată datorie iaste, ca el părinţilor care au prunci, cu vreme şi făr de vreme să-i sfătuiască, ca pe pruncii lor cei tineri cu osârdie la şcoală să-i trimită, iară pe cel ce nu va asculta de păstorescul lui sfat pre acela el mireneştii stăpâniri căria i se cuvine, să-l arăte, carea după prea înaltele împărăteştii crăeştii porunci pre aşa feliu de om rău împătrit, care nici lui, nici pruncilor săi bine nu pofteşte, îl va îndrepta.

Pravila 22-a.

Tot preotul iaste datoriu întâi pe sine, casa sa, preoteasa, şi pruncii săi curat a ţinea, şi cu însuş a sa, şi a gloatelor sale curăţire, cinstită şi de Dmnezeu plăcută viaţă tuturor creştinilor săi pildă bună să facă, se porunceşte foarte tare tuturor de obşte, iară mai vârtos preoţilor celor văduvoni, şi tineri, şi celor cu slabă purtare, ca nici unul muiere cu nume desfăimat spre scandala creştinilor, nici în casă-şi, nici într'alte locnri, şi cu deacelea nici într'un chip a se întâlni, sau cu ele a umbla, sau fărădelege a face; şi fiind că cu însuş fapta fieşte care preot iaste ofiţiriu, sau beamter besericesc, adecă: slujitoriu lui Dmnezeu, aşadară i se cade ca şi el, şi casa şi gloatele lui din casă, întru toate din alţii mai aleşi să fie, şi se porunceşte tuturor preoţilor, ca să aibă câte o sobă curată şi grijită bine să o ţină, în carea precum rugăciunile sale către Dmnezeu să-şi facă, acolo protocoalele şi alte lucruri parohialnice, curate şi cu bună rânduială să le poată ţinea, în carea cum pre protopresviterul său, aşa şi pre alţii cinstiţi goşti, după haracterul lor cum se cade să-i poată aştepta, şi ca să nu se defaime numele nostru cel bun preoţesc, şi de cei de altă, şi a noastră lege, de care şi Pavel la 1-a Poslanie către Tim., 3, 5 grăieşte: „că de nu ştie cineva chivernisi casa sa, cum va purta grijă de besearica lui Dmnezeu".

Pravila 23-a.

Iară sfânta cuminecătură carea se ţine pentru cei bolnavi, nici într'un chip supt pierderea preoţiei în casele sale să nu îndrăznească a o ţinea, ci în besearică pre sfântul prestol, şi când chiamă cineva pentru vre un bolnav, el să meargă în besearica lui Dmnezeu, fie când ar fi, ziua sau noaptea, şi cu

cutia cea rânduită să ia sfânta, şi curând să meargă la bolnav, iară după ce va cumineca, apoi iară cu cucernicie să ducă sfintele covețele în bisearică, şi să le pune pre sf. prestol, şi să se întoarcă acasă.

Pravila 24-a.

Fieşte care preot şi diacon, întru amândouă hainele sale cele vânăte, în dolamă şi în mintie, cu brâu vânăt cum se cade deapururea să umble, nici unul făr de namestnicii protopresviterilor brâu mohorât a purta să nu îndrăznească, încă şi la aceia namestnici cuptuşala mintii vânătă să fie; iară toți protopresviterii, şi parohii care sânt asesori în consistorie, cuptuşala mintii mohorâtă, şi într'acel feliu şi brânele pentru deschilinirea după obiceiul vechiu a bisearicii noastre cei pravoslavnice, slobod să aibă să poarte, şi nici unul din cinul preoțesc făr de potcapie neagră, sau vânătă, şi făr de pălărie numai în două părți legată a umbla să nu îndrăznească. Iarăşi îndată cum se hirotoniseşte vre unu în presviter, şi fieşte care preot, părul barbei sale să-l sloboadă să crească, dar să nu o razä, nici din sus nici din jos ca Jidovii, iară mustățele pe lângă buze numai cu foarfecele slobod să le tundă. Fieşte carele să aibă bât, şi mănuşi, ştrimfi şi țipeli, cnre toate acestea sânt pentru podoaba cinului preoțesc, iară de ar cerca vreunul, ori în ce mai puțin în potriva cinului, şi a haracterului său a pune pe sine, atuncea dupa întâia de osebi sfătuire, şi într'al doilea presviteresc şi diaconesc sobor, înfruntare, protopresviterul după puterea noastră cea arhîerească lui dată, înaintea tuturor fraților şi brâul, şi blana mintii, şi altă ceva de va fi necuvios pe dânsul să rumpă; aşijderea şi pre cei ce-şi rad barbele sale în chipul Jidovilor celor noi de amândouă părțile. (Pentru că şi ovreii cei bătrâni aşa radere batjocorită de barbe nu fac, precum unii din preoții noştri cei drept credincioşi fac). După înfruntarea cea de a doua oară în adunarea preoților, până atuncea la sine să-i țină se îndatorează, până când lui perii barbei sale după cuviință către înfrumsețarea cinului preoțesc nu vor creşte, pe a lui cheltuială ca un vinovat ce iaste, pentru că nimenea pe dânsul cu sila în cinul acesta sfânt nu l-au băgat. Dar dacă au câştigat această facere de bine dela bisearică şi arhiereul său, datoriu iaste şi toate cele trebuincioase cuviinții preoțeşti cei sfinte a împlini, pentru că scris iaste: „Hotarul părinților tăi să

nu-l treci", dar că toate acestea, şi voi, şi protopresviterul cum veţi împlini, dela mine şi judecata mea cea duhovnicească, adecă consistorium, deşteptată băgare de seamă va fi. Iară de va trece cu vederea ori cari din protopresviteri aşa feliu de blăstămăţii a nu le aduce la cale şi îndreptare, atuncea acela singur supt pedeapsa lui-şi agonisită va cădea, pentru că celce ascunde pre cei răi, ucide pre cei buni, şi cel ce iubeşte pe blăstămatul, surpă rânduiala bună.

Pravila 25-a.

Dar fiind că vremile de acuma nevoiesc pe preoţii noştri cătră lucrarea pământului, şi mulţi vor fi pentru sărăcie, sau singurătate, siliţi la câmp a cosi, a secera, a săpa, şi altele: care în hainele preoţeşti nu se pot lucra, însă până când bunătatea lui Dmnezeu, şi Cesaro crăeasca milă, şi pentru preoţimea aceasta pravoslavnică mai bună stare nu va rândui, până atuncea barem haina cea de asupra preoţească să o ia pe sine, şi când merge, şi când vine dela lucru în haina preoţească să fie îmbrăcat, şi întru acea prin sat să treacă, căci într'alt chip făcând, ca un batjocoritoriu al sfântului cin, şi şcandalitoriu norodului se va pedepsi. Iară a cociişì, a mânà cai, tuturor de împreună foarte aspru se opreşte.

Pravila 26-a.

Nici unul din preoţime să nu îndrăznească pe la târguri cum nu se cade a umblà, cu mult mai puţin în persoana sa niscai lucruri cu cântariul sau cu holba, cum fac babele sau pilăriţele, a măsurà şi a vinde, şi pe supt şatre cu oamenii proşti a mânca, şi a bea, căci într'acel chip făcând, cinul preoţesc în ochii norodului se micşorează, iară de ar îndrăznì vre unul ori ce de acest feliu a face, pre unul ca acela după porunca ce o are protopresviterul fără de cruţare să-l arate consistoriei.

Pravila 27-a.

Tot preotul datoriu iaste, ca aşezământul, şi rânduialile bisearicești bine să le ştie, şi pravila bisericească după dânsele să o ţină, şi sfintele taine să le săvârşească, însă s'au descoperit, că unii preoţi botează pruncii neţinându-i ei pre mână, ci naşul sau moaşa, de aceasta, supt pierderea preoţiei, vouă

vi se porunceşte, ca în toate bisearicile scăldătoare să aveţi, şi altele precum iaste mai pe larg în inştrucţia protopresviterească închipuit, întru carea însuş preotul de trei ori să afunde pe pruncul ce se botează, sau incailea în mâna stângă însuş preotul să ţină pruncul în scăldătoare, iară cu cea dreaptă de trei ori în numele Tatălui, şi al Fiului, şi al sfântului Duh, să toarne apa, şi să dea pre cel botezat naşului-său sau naşă-sale în mână.

Pravila 28-a.

Tot parohialnicul preot datoriu iaste să aducă aminte părinţilor, ca îndată să-şi aducă pruncii cei de nou născuţi la sfântul botez, ca să nu moară făr de botez, şi să aducă părinţilor păcat de moarte. Aşijderea şi pentru bolnavi se cade adese a spune, şi a-i îndemna, ca să se ispoveduiască, şi cu sfintele taine să se cuminece, iară să nu aştepte slăbiciunea bolnavului cea din urmă.

Pravila 29-a.

Fiind că prin multe chipuri de jalbe, unele dela creştini, altele dela stăpânirile mireneşti, care s'au adus la consistoriumul meu, am putut vedea, că mulţi parohialnici preoţi veniturile cele parohialnice dela epitrahil, sau ştola peste sfitocul carele iaste în anul 1779 aşăzat iau, aşa dară de aicea înainte tuturor din datorinţă se porunceşte a vă ţinea de acel sfitoc, după care veniturile sale, slobod fără frică pot lua, iară nu mai mult, afară de s'ar întâmpla ori care creştin din bună cucernicie, orice peste sfitoc de voie bună să dea.

Pravila 30-a.

Nici un preot sau alt cineva să nu îndrăznească să ceară dela vreun sat, sau dela bisearică vre-o plată pentru ca să iasă cu litia, şi cu icoanele la câmp, sau pentru ca să facă alte rugăciuni de obşte, precum în vremea de secetă, sau în alte întâmplări nici să ia supt grea pedeapsă.

Pravila 31-a.

Adeseori se aude că preoţii sânt neînvăţaţi, şi nu ştiu se propovăduiască cuvântul lui Dmnezeu, şi cele ce cetesc le zăuită, iar acelea toate sânt, fiind că n'au grijă, nici frică; pentru

aceea tuturor întru una se porunceşte, a nu umbla făr de treabă, din casă în casă, şi a nu vorbi pe uliţe cu unii şi cu alii ci şezând acasă să-şi încălzească locul, chiemând pe Dmnezeu întru ajutor, să ia Testamentul Nou, şi alte cărţi învăţătoare, care cu înţelegere cetindu-le, bine să le socotească, aşa dar Duhul sfânt pe fieşte carele din voi vă va înţelepţi năravurile, şi învăţăturile voastre le va îndrepta, şi vă va face propovăduitori cuvântului său, numai sârguiţi, ca cele de voi cetite şi propovăduite, voi însuşi întâi să le împliniţi, ca să nu vă zică vouă: „Doftorule, vindecă-te însuţi", şi propovăduind altora a nu fura, însuşi să furi cele sfinte, fiind că încă şi aceasta fărădelege la unii din voi de ceice cu puţină înţelegere se află care în zilele posturilor celor de maica noastră bisearică spre înfrânarea fiilor săi, în post şi rugăciune a petrece rânduite, ei spre mare scandelă a sufletelor celor pravoslavnice nu doară întru ascuns, ci la vedere, fără de vr'o boală, sau altă vină, la care bisearica blagosloveşte a mânca carne; care supt grea pedeapsă tuturor împreună se opreşte; căci de nu va asculta cineva de bisearică, să-ţi fie ţie ca un păgân şi vameş, Mt. 18, 7. Care toate Mântuitorul nostru, cerescul adevăr le întăreşte, carele face şi şi învaţă pe oameni să facă bine, acela mare se va chiemă întru împărăţia ceriului, Math. 15, 19.

Pravila 32-a.

Fiind că-i obiceiu vechiu a sfintei pravoslavnicii bisearicii noastre, şi acuma iaste, ca să avem duhovnici de obşte, cum din ieromonahii cei bătrâni, aşa şi din preoţii cei mai bătrâni, carii după îndreptările ce li s'au dat prin rânduitele lor sate, dintr'un loc într'altul au a umbla, şi în sfintele posturi pe pravoslavnicii creştini să ispoveduiască. Pentru aceea să poruuceşte fieştecăruia parohialnic preot, ca mai nainte de venirea duhovnicului în sat, norodului în bisearică ziua venirii aceluia să înştiinţeze, şi să le spună, ca toţi, mari şi mici, bătrâni şi tineri, bărbaţi şi muieri, în zilele cele rânduite la sfânta ispovedanie să vină. Iară cu căpetenia din sat, sau cu dregătorii cum se cade să vorbească, ca pre aşa dmnezeesc slujitor cu cuvioasă cinste să-l primească, şi să-i poarte grija cum pentru cuartir şi de mâncare, aşa şi pentru dusu lui din sat în sat. Iară de s'ar întâmpla ca dregătorii, sau căpetenia satului (care nici nu gândesc) ca să nu bage seamă, nici cuvioasă slugărie acelui sft

bărbat întru aşa slujbă a lui să nu-i dea, atuncea preotul cel parohialnic datoriu îndată protopresviterului său, şi acela mie ca arhiereului său a da răport, după care noi nu vom trece cu vederea a nu face ce se cade.

Pravila 33-a.

Macar de sânt duhovnici de obşte, priu toate oraşele şi satele rânduiţi, ca în cele patru posturi care-s de bisearică aşezate să ispoveduiască pe pravoslavnicii creştini, şi pentru aceia protocol să poarte toţi parohialnicii preoţi, cum pre cei bolnavi aşa şi pre cei ce au rămas neispoveduiţi de duhovnicul cel de obşte, ci sânt datori nu numai să-i ispoveduiască, ci şi peste tot postul la liturghie, în vremea cea rânduită, li se cade să le aduci aminte să se pocăiască de păcatele sale, şi să se apropie către sfintele taine, a trupului şi sângelui Domnului nostru Isus Hristos, care pre noi pre toţi ne încredinţează evanghelistul Ioan 6, 53: Amin, amin zic vouă, de nu veţi mânca trupul Fiului omenesc, şi de nu veţi bea sângele lui, nu veţi avea viaţă întru voi. Iară pentru toţi cei ispoveduiţi şi cuminecaţi, tot preotul să poarte protocol, şi să dea ţedulă celor ce s'au ispoveduit la el; şi acel protocol protopresviterului său să-l dea, carele iaste datoriu, după porunca cea dată lui ca din protocolul duhovnicului obştii să le alcătuiască întru una, şi mie în tot anul împreună cu alte datorinţe înştiinţări ale sale a mi le preda.

Pravila 34-a.

Toate neamurile sau nemoteniile cele de aproape, şi alte împiedăcari ce se întâmplă la nunţi, nici unul din preoţii cei parohialnici, supt pierderea cinului să nu îndrăznească a deslega, ci protopresviterului adevărat să arate, carele când ar fi după cele cunoscute lui ale purtătorilor de Dmnezeu părinţi, a soboarălor celor de a toată lumea pravile, de nu ar putea slobozi, atuncea mie arhiereului său, şi judecăţii mele cei duhovniceşti, de aceea a înştiinţa se îndatorează, iară de aicea după cuget cum va deslega pravila va şi urma.

Pravila 35-a.

Din gura fieştecărui sfinţit bărbat totdeauna se cade cuvinte mângăitoare, şi înţelepte să curgă, ca cei ce ascultă să

se folosească, pentru aceea a toată ceata preoţească foarte aspru se porunceşte, ca de focul arzătoriu să se ferească, şi să nu sudue cuiva mama, legea, sufletul, crucea, postul, sau alte fărădelege cuvinte să grăiască, de care obiceaiu şi pe norod în bisearică netrecut să înveţe, şi pre prunci în şcoală, ca doară s'ar putea odată acel blăstămat obiceai şi dintră norodul nostru a se dezrădăcina.

Pravila 36-a.

Tot preotul şi diaconul având vr'o jalbă carea ar vrea mie şi consistoriumului meu să o predea, acela bine să se socotească ca să fie aceea întru toate întemeeată şi adevărată, căci care ar îndrăzni cu nescai împletituri şi neadevărate prepuneri şi încopcicturi, mie şi consistoriumului mieu lucru fără de treabă a înmulţi, acela ca un mincinos aducător şi ca un confuziaş foarte tare pedepsit va fi.

Pravila 37-a.

Fiind că partea cea mai mare a datorinţelor voastre celor preoţeşti cum se cade şi înaintea lui Dmnezeu şi a oamenilor a fi, iaste de atâţia ani pre larg destul de aicea dela mine în scris vi s'au trimis, care toate în protocoale voastre cele de ţirculare se află, carea de aţi lua seama după datoria voastră, şi le-aţi petrece cetindu-le, şi vă veţi îndrepta după dânsele, aţi avea dela Dmnezeu milă, dela turma voastră fiiască dragoste şi cinste, iară dela mine şi dela consistoriumul meu, toată bunăvoinţa şi apărare. De ştiţi acestea, fericiţi sânteţi de le faceţi. Ioan 13, 17.

Pravila 38-a.

Fiind că nici orânduială şi nici o bună stare în obşte fără de supunere nu poate fi, pentru aceea protopresviterul întru al său protopresviterat dela toţi preoţii de supt mâna lui supunere, ascultare şi neîncunjurată aplecăciune i-se cuvine să aibă. Aşa dar datoria cea mai de căpetenie a parohilor, preoţilor şi diaconilor iaste, ca ei pre protopresviterul său ca pre cea dintâi a sa inştanţie sau dregătorie să-l cinstească şi aşa să-l aibă ca pe al nostru arhieresc plenipotenţial în lucrurile protopresvitereşti cele ce-s lui încredinţate şi care le poartă pre sine faţa noastră cea arhierească, aceluia toată cuviincioasa cinstire şi supunere fără de deschilinire voi toţi neînpotrivindu-vă a-i

da sânteţi datori, căci cel mai mic dela cel mai mare să blagosloveşte. Evr. 7, 7. Cătră aceasta încă se porunceşte preoţimei cei parohialnice, care toate întâmplările cele mari şi neobicinuite ce se pot întâmpla în parohiile sale, îndată protopresviterului său în scris să înştiinţeze, iară protopresviterul făr' de zăbavă nouă.

Pravila 39-a.

Fieşte care preot şi diacon făr' de deschilinire când va fi chiemat de protopresviterul său la credă, sau pentru altă ori care învăţătură, fie aceea la protopresviterul său sau la cathedra noastră cea arhierească în Verşeţ, acela făr' de toată răspunderea supt supunerea a mari pedepse să aibă a merge, şi acela făr' de toată sau nici câtă răpoţire în câtă vreme îi va fi fost lui poruncit să slujască la bisearică şi cele de trebuinţă să înveţe. Ascultaţi pe mai marii voştrii şi vă plecaţi lor, că aceia priveghiază pentru sufletele voastre, ca cei ce au să dea seama, ca cu bucurie aceasta să facă, iară nu suspinând, că aceasta nu vă iaste vouă de folos. Cor. 18, 17.

Pravila 40-a.

Fieşte cărui protopresviter foarte tare s'au poruncit ca pre preoţii protopresviteratului său de 4 ori într'un an, iară când încungiurările vremilor şi mai adese ori a-i adună, la care adunări are datorie ca ântâiu să le procetească lor acestea înlegiuitoare pravile şi bine să ispitească oare împlinescu-se toate poruncile acestea făr' de lene, după aceea iaste datoriu săcearce pre ei pe rând cum tâlcuesc ei catichizitul în bisearică şi cum în şcoală şi în zilele cele rânduite, apoi din sfânta scriptură a leagii nouă nişte alease stihuri a le da şi a-i întrebă la care evanghelist sau în care carte a cărui apostol, în care cap şi în care stih se află, şi aşa cercând se va vedea care cum se strădueşte în cetirea dmnezeeştilor cărţi. După aceea a-i întreba cum înţeleg aceasta sau aceea şi cu dreaptă tâlcuire după pravoslovie să aibă a le tâlcui lor acelea, apoi pre toţi presviterii şi diaconii să-i prevază oare sânt spălaţi, pieptenaţi, încălţaţi şi îmbrăcaţi după cum se cuvine cinului preoţesc, după aceea să-i îndrepteze să umble întru toate poruncile lui Dmnezeu, şi întru sfânta chiemare a vredniciei sale şi cu pace să-i sloboadă. Iară de s'ar întâmpla ca vre unul din trânşii ar trece

cu vederea și n'ar veni la chiemarea protopresviterului său (nefiind bolnav) sau de ar fi vre unul neplecat întrebărilor şi îndreptărilor lui, sau în altele din cele mai 'nainte scrise, prin nebăgarea de seama ceva n'ar fi împlinit, pre unul ca acela protopresvlterul iaste datoriu în protocolul său cel despre purtarea preoţilor (conduita) a-l pune şi consistoriumului a-l răportui. La sfârşit încredinţându-vă pre bine cucernicia voastră pre toţi acoperemântului şi milii lui Dmnezeu cei puternice ca să vă înțelepţească pre voi întru cele bune și din toată inima şi sufletul meu cel arhipăstoresc, chiem pe atotputernicul Dmnezeu, ca pre binecucernicia voastră, pre cei buni întru bunătăţi să-i ţină, iară pe cei răi buni să-i facă cu bunătatea sa: care Domnul Dmnezeu să vă păzască pre voi pre toţi, iară prin voi şi toată turma noastră cea duhovnicească întru pravoslovie, întru împlinirea datorinţelor noastre înaintea lui Dzeu şi a oamenilor, ca să putem aicea cu noroc spre plăcerea lui Dmnezeu, credinţa şi alergarea noastră a o săvârşì, iară în veacul cel viitoriu să auzim acel prea dulce glas al Puitoriului (?) de nevoinţă a Domnului nostru Is. Hs.: „Slugă bună şi credincioasă, peste puţin ai fost credincios peste multe te voi pune, întră întru bucuria Domnului tău". Mathei, 25, 21.

Insemnat în Verșetu în 2 Iulie la anul 1802

Smeritul

[L. S.] IOȘIF IOÁNOVICI ŢÁCABENTU
Epcop.

MIŞCAREA LITERARĂ.

Dr. B. Bartmann, GRUNDRISS DER DOGMATIK 2. neubearb. Aufl. Freiburg i. Br. 1931. Herder. Pag. XII + 262. M. 5.

Dr. B. Bartmann este un nume cunoscut în literatura teologică a catolicismului. Profesor de dogmatică la Academia arhiepiscopească din Paderborn, în decursul celor 33 de ani de dăscălie D-Sa a publicat o serie întreagă de monografii teologice, cari ajungând la mai multe ediţii s'au bucurat de aprecierile elogioase ale presei bisericeşti — catolice şi protestante deopotrivă. Simpatiile pe cari şi le-a câştigat autorul în cercurile protestante îşi găsesc explicarea în faptul, că scrisul lui B. Bartmann este obiectiv şi conciliant — însuşiri destul de rare la breslaşii scrisului, în ale căror cărţi adeseori pasiunea joacă un rol precumpănitor.

Grundriss-ul de care ne ocupăm cuprinde expunerea clară şi precisă a învăţăturilor de credinţă catolică. Cartea vrea să fie un îndrumător în acest domeniu nu numai pentru slujitorii altarelor bisericii apusene şi pentru ucenicii studiului sacru, ci şi pentru intelectualii mireni, cari nu pot activa în sinul bisericii fără a-i cunoaşte dogmele, măcar în chip sumar. Ea se adresează mai ales tineretului universitar angrenat în lupta „Acţiunii catolice". Acesta este şi motivul, pentru care autorul nu intră în expunerea controverselor cari s'au ivit în jurul unor dogme. Orice polemică este eliminată din cartea care doreşte să împărtăşească cunoştinţe, nu să stârnească discuţii, sau să lămurească controverse. Pentru iniţiaţii în teologie B. Bartmann are *Manualul de dogmatică*, în două volume.

*

Pr. Gh. Secaş, ... TOATĂ VIAŢA NOASTRĂ LUI HRISTOS DUMNEZEU SĂ O DĂM! Predici şi îndrumări omiletice. Sibiu 1931, Edit. autorului. Pag. 204. Lei 80.

Este primul rod al râvnei scriitoreşti de care este purtat tinărul preot Gh. Secaş dela Sibiu. Cartea, de o simpatică înfăţişare, cuprinde material eclectic: Izvoarele predicei (mai ales sfânta Scriptură), Studii teologice, de domeniul biblic şi dogmatic şi sugestii pentru predici.

Indrumările omiletice, cari alcătuesc partea I a cărţii, sunt prelucrări după Mayenberg: Homiletische und Katehetische

Studien; iar cele mai multe din predicile publicate au fost rostite de autor de pe amvonul Catedralei din Sibiu.

Lucrarea părintelui Gh. Secaş este de un incontestabil folos pentru oricine o va citi. Era poate şi mai ispititoare dacă, după îndrumările omiletice (complectate], ar fi îmbiat cititorului — student sau preot — predici model pentru toate ocaziile activităţii pastorale. In felul acesta cartea s'ar fi prezentat mai unitară în cuprins, ca un manual de omiletică.

Şi încă o observaţie: Cuvintele „fraţi creştini" din fruntea predicilor sunt o expresie frumoasă, care vizează o atmosferă de intimitate cu adevărat creştinească. Totuşi — din motive de ordin metodologic — predicatorul ortodox e bine să evite uneori această adresă, înlocuind-o prin formule ca: Iubiţi creştini, cucernici fraţi, cucernici ascultători etc. Adresa „fraţi creştini" ne aduce aminte de formula adresei sectanţilor — şi asta nu face totdeauna o impresie bună. — In fond nu e deci un lucru rău; în formă uneori poate fi o greşală.

Cartea părintelui Secaş, cu expunerile frumos stilizate, o recomandăm preoţimii noastre.

*

Z. Sandu, TĂMÂIOARE. Sibiu, 1931. Editura autorului. Pag. 135. Lei 60.

Z. Sandu nu e la primul volum de literatură. In 1923 a publicat *Rugăciunile vremii,* în 1927 *Oglinda inimii,* iar acum ne îmbie *Tămâioarele* sale. Am amintit numai cele trei volume de cuprins mai omogen, în cari autorul şi-a îmbrăcat în graiu poetic simţiri delicate, meditaţii tainice şi îndemnuri bune.

Ultimul volum ne aduce tot poeme în proză. Poeme în cari lirismul domineazã. Nu e totuşi un lirism exuberant, un sentimentalism năvalnic. Ci unul temperat, aşa cum s'ar potrivi cu lumina stăpânită a înserării, sau cu atmosfera cu miros de tămâie a unei biserici.

„Tămâioarele" sunt florile sfioase ale simţirii şi meditaţiei, îmbobocite în clipe de linişte, de tainică linişte.

In asemenea clipe şi trebuiesc citite. Altfel, îşi refuză mireasma şi frumseţea. O pildă:

„*Graiuri* blânde, sfinţite de dragostea fratelui, desprindeţi-vă din inima mea şi 'naripate de îndemnul jertfei, vă înălţaţi spre zorii zilei binecuvântate!

Umpleţi văzduhul cu porunca Domnului: săvârşeşte binele pentru frumuseţa lui, pentru fericirea ce va răsări ca răsplată în câmpiile eternităţii!

Da, suflete al meu, risipeşte-te, cum se împrăştie tămâia în faţa altarului, fărămiţează-te pentru mângăierea mulţimilor împinse de urgia omului, în afară de hotarele vieţii, coboară

fără teamă în genuni de întuneric pentru a reînvia pe ziditorul, ucis de necredinţă.

Trudeşte-te să aprinzi nădejdi nouă în ochii celor rătăciţi, pentru a găsi drumul de mântuire.

Şi, împlinind jertfa cea sfântă, te topeşte în vântul ce adie şi te înalţă în nemărginirea tăcerii, ca nimic să nu vestească binele făptuirilor tale".

*

Prot. V. Gan, SCURTĂ CĂLĂUZĂ a creştinului ortodox român la primirea sfintelor taine a mărturisirii şi cuminicării. Cluj, 1931. Tip. eparhială. Pag. 70 (format mic).

Fără 'ndoială una dintre cele mai delicate şi mai grele datorinţe ale parohului este să determine pe credincioşi să se apropie cât mai des de scaunul mărturisirii şi de paharul Domnului, spre înoirea vieţii. Taina sfintei mărturisiri este un nepreţuit mijloc de păstorire şi de îndrumare. In atmosfera mistică a sfântului locaş şi sub îndrumările unui bun şi înţelept duhovnic, credinciosul se reculege măcar din când în când, la spovedanie, se căieşte de păcatele sale şi primind deslegarea cuvenită îşi îndreaptă vrerile spre traiul unei vieţi mai creştineşti.

De aceea credincioşii trebue chemaţi cu o stăruinţă necontenită sub patrafir, pentruca mărturisindu-şi păcatele să se'nvrednicească de împărtăşirea cu preacuratul trup şi sânge al Mântuitorului.

Acum vr'o doi ani Revista noastră a deschis o discuţie interesantă asupra acestei probleme. La ea au luat parte părintele Gh. Maior dela Sibiu şi Prot. V. Gan al Lupşei (eparhia Clujului) cu preţioase lămuriri şi îndrumări. In curând vom publica un nou articol cu privire la această problemă, datorit tot P. C. protopop V. Gan.

Deastădată ne facem o plăcută datorie anunţând apariţia broşurei cu titlul din fruntea acestor rânduri, broşură în care se expune pe înţelesul tuturora rostul sfintelor taine ale mărturisirii şi cuminecăril şi datoria creştinului ortodox de a nu se feri de roadele duhovniceşti ale acestor taine. Broşura îşi aşteaptă, cu tot dreptul, înţelepţii răspânditori. Se găseşte la Librăria eparhială din Cluj.

Prof. NICOLAE COLAN.

CRONICĂ.

† ATANASIE MIRONESCU, fost Mitropolit Primat al României. In sfânta mănăstire Cernica, unde la vârsta de treizeci şi şapte de ani fusese tuns întru monah, alegând de model al vieţii sale călugăreşti pe Sfântul Atanasie cel Mare, arhiepiscop al Alexandriei şi părintele ortodoxiei, al cărui mare nume l-a împrumutat şi unde a petrecut, în surghiun voluntar, zic unii, involuntar, zice istoria, graţie răutăţii omeneşti, nici mai mult nici mai puţin decât douăzeci de ani din viaţa sa, şi-a încheiat viaţa pământească I. P. S. S. Atanasie Mironescu, fost pe vremuri Arhiepiscop şi Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Exarh al plaiurilor, Primat al României şi preşedinte al Sfântului Sinod. Sfânta mănăstire Cernica, care a avut fericirea să adăpostească în chiliile ei vreme de două decenii pe fostul primat al României, victimă a intrigilor duşmanilor săi personali şi ai Bisericii strămoşeşti, a devenit prin însuşi acest fapt, împreună cu sfânta mănăstire Căldăruşani, local de exil al fostului mitropolit primat Ghenadie Petrescu, „Cucuze"-le bisericii româneşti şi al istoriei bisericeşti. Atanasie Mironescu n'a fost un „episcop figurant", după felul de exprimare încetăţenit în uzul vorbirii şi în terminologia bisericească din zilele noastre, n'a fost un prelat, care să fi avut o concepţie vulgară despre înalta sa chemare, ci a fost un sacerdote neostenit, care a făcut din munca intelectuală piedestalul cel mai sigur, pe care a stat, în toate fazele vieţii sale şi ale carierei sale bisericeşti, fără a se desminţi vr'odată, începând cu preoţia de sat şi continuând ca director de internat teologic, ca profesor la facultatea de teologie, ca arhiereu locţiitor, ca episcop al Râmnicului-Noului-Severin, ca mitropolit al Ungro-Vlahiei, ca exilat la „Cucuza" românească. Mitropolitul Atanasie n'a fost un smochin neroditor în câmpul literaturii teologice româneşti, după modesta dar fericita expresie a venerabilului fost profesor Eusevie Popovici, al cărui eminent ascultător a fost în vremea studiilor sale teologice la Universitatea din Cernăuţi, deoarece el a îmbogăţit această literatură săracă cu mai multe opere însemnate, care îi vor supravieţui, dintre cari unele sunt originale, altele prelucrate, şi traduse. E de ajuns să arunce cineva o scurtă privire asupra bibliografiei scrierilor sale, spre a se convinge de viaţa studioasă care a fost „partea cea

bună", pe care „şi-a ales-o", fostul mitropolit Atanasie, şi „care nu se va lua dela el" niciodată. Mitropolitul Atanasie a fost un cărturar bisericesc recunoscut de către însaşi Academia Română, care apreciind meritele sale câştigate pe terenul literaturii bisericeşti, l-a ales membru onorar al ei încă din anul 1909. Ca scriitor bisericesc el intră în seria ierarhilor cărturari, pe cari i-a avut biserica românească în jumătatea a doua a veacului al nouăsprezecelea, şi, deoarece partea covârşitoare din activitatea sa bisericească, desfăşurată ca episcop al Râmnicului-Noului Severin şi ca mitropolit al Ungro-Vlahiei, cade în deceniul prim al veacului prezent şi cea de scriitor în cele două decenii următoare, el ocupă un loc de frunte între scriitorii însemnaţi bisericeşti dela începutul acestui veac. El a continuat tradiţia reprezentată de înaintaşii săi moldoveni Veniamin Costachi, August Scriban, Neofit Scriban, Melchisedec al Romanului, de înaintaşii săi munteni Grigorie IV Miculescu, Nifon Mitropolitul, Chesarie de Buzău, Ghenadie Enăceanu, Ghenadie de Argeş, precum şi de înaintaşii săi din Ardeal, Bucovina şi Basarabia: Andrei Şaguna, Samuil Morariu Andrievici şi Gavril Bănulescu.

Prof. I. BELEUŢĂ.

*

ŞEDINŢELE SFÂNTULUI SINOD. La 15 Octomvrie a. c. s'au redeschis şedinţele prorogate ale Sfântului Sinod, sub preşidenţia Prea Fericitului Patriarh Miron. Tăiem la răboj hotărârile mai importante aduse în aceste şedinţe:

S'a ales o comisiune sinodală care să se prezinte la Primul-ministru şi la Ministrul de finanţe al ţării, expunând doleanţele bugetare ale Bisericii şi cerând justificata lor lecuire. Comisiunea şi-a împlinit chemarea, promiţându-i-se din partea Ministerelor că se va face în chestiunea amintită ce se va putea.

Intrucât preşedintele de Consiliu şi Ministru al Instrucţiunii publice Nicolae Iorga a declarat Prea Fericitului Patriarh Miron că înţelege să lase Bisericii mână liberă în reorganizarea învăţământului teologic, Sfântul Sinod a ales o comisiune care de acord cu o altă comisiune numită de Minister să pregătească un proiect de lege pe baza vechiului proiect al Sfântului Sinod, care să fie supus apoi aprobării Sfântului Sinod şi a Parlamentului.

Din însărcinare sinodală P. S. Episcop Grigorie al Aradului, prezintă un proiect de Statut pentru organizarea intelectualilor ortodocşi din cuprinsul ţării, într'o Asociaţie.

Sfântul Sinod va da în curând o pastorală prin care credincioşii Bisericii vor fi invitaţi să pună în practică preceptele moralei creştine, ajutând după putinţă pe cei lipsiţi în zilele de acută criză de azi. De asemenea Sinodul a hotărât să dea o pastorală pentru promovarea duhului păcii între oameni.

La apropiatul prosinod ecumenic care se va ţine la Vatopedi (Athos) în 19 Iunie 1932, Biserica română va fi reprezentată

prin P. S. Lucian al Romanului şi prin P. S. Tit Simedrea, însoţiţi de doi consilieri tehnici.

Răspunsul la propunerea Ligii Naţiunilor de a se stabiliza sărbătoarea sfintelor Paşti pe prima Duminecă a primei jumătăţi a lui Aprilie este acesta: Biserica ortodoxă română nu găseşte justificată nici oportună schimbarea practicei de până acum. In orice caz Biserica română nu o poate face fără un sinod ecumenic al Bisericilor ortodoxe.

Sfântul Sinod va face propunere Congresului naţional-bisericesc pentru reînfiinţarea episcopiei ortodoxe de Maramurăş şi va interveni la guvern ca şi până la înfăptuirea acestui desiderat să se rezerve zestrea cuvenită de pământ şi pădure pentru această instituţie.

In urma intervenţiilor comisiei monumentelor istorice, Sf. Sinod a aprobat ca bisericile în care nu se mai slujeşte să poată fi transformate în muzee, cu două condiţiuni: să aibă aprobarea episcopului respectiv şi sa nu se colecţioneze în ele obiecte profane.

Sf. Sinod a aprobat proiectul de statut al Asociaţiei studenţilor teologi.

Sf. Sinod a hotărât să intervină la Ministerul instrucţiunii pentru admiterea absolvenţilor Academiilor teologice la examenul de capacitate al profesorilor de religie.

Chestiunea pensionării preoţilor a ocupat aproape o întreagă şedinţă, hotărându-se să se ceară ministerului de culte dreptul pentru episcopi de a pensiona pe preoţi. S'a mai stabilit că, dacă preoţii o cer, să poată fi pensionaţi după legea funcţionarilor, în aceleaşi condiţiuni, — adecă 65 de ani ca vârstă şi 30 de ani de serviciu.

Impotriva justificatelor proteste ale I. P. S. Mitropolit Nicolae, Sinodul a clasat chestiunea „Glasului" părintelui episcop Visarion dela Bălţi. Fiindcă P. S. autor al insultelor la adresa ierarhilor noştri şi a întregei noastre preoţimi a declarat, că a fost preocupat numai de „promovarea intereselor superioare ale Bisericii şi de înviorarea spiritului activ al Sinodului", nevrând să jignească pe nimeni.

Asta — să ni se ierte vorba — vine, ca şi când cineva te-ar topi în pălmi şi ţi-ar spune pe urmă că n'a vrut decât să te... învioreze.

Mersi!

Că vlădicii, personal, au iertat pe P. S. Visarion pentru necuviinţele din „Glasul" său — e un lucru frumos, creştinesc. Dar ne întrebăm, cu firească nedumerire, ce s'alege în felul acesta de prestigiul *autorităţii* bisericeşti? Căci P. S. Visarion nu e nici la cea dintâi şi — probabil — nici la cea din urmă insultă cu care împroaşcă această autoritate.

*

† PREOT. EUGEN TODORAN. După scurte dar grele suferinţe s'a stins din viaţă preotul E. Todoran, directorul Şcoalei normale „Andrei Şaguna" din Sibiu. Dumnezeu l-a chemat la sine pe neaşteptate, la vârsta de 46 de ani, când râvna lui era în plină şi rodnică activitate — şi când Biserica şi şcoala ar mai fi putut aştepta dela el preţioase şi îndelungate servicii.

Suflet de o rară discreţie, temperament stăpânit, viaţă ordonată şi neţărmurită râvnă — acestea au fost însuşirile cari au alcătuit personalitatea directorului E. Todoran. In mijlocul unei lumi gălăgioase, defunctul muncia închis în preocupările sale închinate integral instituţiei în fruntea căreia l-a pus Biserica. Avea o singură ambiţie: de-aşi face datoria; şi o singură mulţumire: conştiinţa datoriei împlinite.

La groapă l-a petrecut, îndurerată, o lume numeroasă, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Nicolae. Reprezentanţii câtorva instituţii culturale i-au zugrăvit cu prilejul tristei despărţiri podoabele sufleteşti şi viaţa trăită cu jertfelnicie — pentru alţii. Dumnezeu să-i răsplătească strădaniile cu fericire vecinică.

NECULCE.

NOTE ŞI INFORMAŢII.

DUPĂ şcoala pe care şi-au zidit-o adventiştii acum câţiva ani la Diciosânmărtin, cu peste zece milioane lei, acum îşi ridică alt „Institut biblic“ în comuna Stupini de lângă Braşov. De bunăseamă tot cu fonduri venite de peste graniţă şi menite să servească un scop străin de idealurile noastre religioase şi naţionale.

Pentru ridicarea acestui institut comunitatea adventistă face o intensă şi largă propagandă. Se vând sute de mii de cărţi postale cu chipul institutului care va fi un cuib de agitaţii subversive îndreptate împotriva Bisericii noastre şi a Statului. Ceeace este însă mai interesant şi mai revoltător în acelaş timp, e faptul, că toată această propagandă pentru adunarea de parale se face fără aprobarea prealabilă a autorităţii politice, dupăcum fără această aprobare se ridică şi numitul „Institut biblic“.

Secta adventistă nici nu este recunoscută de legile statului şi ea activează numai pe baza unei vechi deciziuni ministeriale. Legea cultelor nu admite apoi achiziţionarea de averi de către culte, de cât cu aprobarea ministerului. Adventiştii nesocotesc deci legea făţiş, fără ca autorităţile noastre politice să se sesizeze.

Şi totuşi ministerul de interne şi al instrucţiunii publice ar trebui să intervină. O cer interesele superioare ale statului, o cere cea mai elementară legalitate şi o cere preoţimea noastră, care n'a călcat nici o dispoziţie a legilor în vigoare şi totuşi dl preşedinte al consiliului de miniştri N. Iorga a ţinut de cuviinţă să o dăscălească prin două epistolii, par'că această preoţime ar fi cea mai desmăţată tagmă de cetăţeni ai ţării.

*

IN *Curentul* din 6 Octomvrie a. c. dl Romulus Dianu scrie un emoţionant articol asupra soartei vitrege pe care au avut-o sub stăpânirea străină Românii din Săcuime şi asupra situaţiei lor religioase şi naţionale de astăzi. Arătând lupta eroică pe care o duc aceşti Români, în mare parte desnaţionalizaţi, pentru *legea veche* ortodoxă în care s'au născut, d-sa subliniază elocventa faptă a celor *şapte* credincioşi cari alcătuesc parohia ortodoxă din comuna *Bodoş* şi cari *singuri* şi-au durat lăcaş de

închinare creştinească. La îndemnul preotului lor Ioan Garcea, fireşte. Asta însă nu scade nimic din vrednicia celor şapte credincioşi. Cel mult sporeşte vrednicia preotului I. Garcea, despre care dl R. Dianu spune că „e un comandant egal în merite cu *toată preoţimea ardelenească, harnică, resemnată şi activă*".

Aceste cuvinte cu cari iscusitul redactor al *Curentului* elogiază în treacăt toată preoţimea Bisericii ortodoxe din Ardeal ne mişcă. Fiindcă în timpul din urmă preoţimea de dincoace de Carpaţi se obicinuise cu alte aprecieri, izvorâte din minţi preocupate. I se zicea, de-o pildă, că e protestantizantă, că e laicizantă, că e stricată cu poporul — că e aşa şi pe dincolea.

Dl Dianu a *văzut* cum e şi a avut sinceritatea şi curajul de a o spune. Îi mulţumim, cu aceeaş sinceritate.

*

PRESA întreagă — politică şi bisericească deopotrivă — a comentat cu vădită mirare o circulară recentă, prin care proaspătul Vlădică unit dela Baia Mare, P. S. Alexandru Russu, îşi invită subalternii întru preoţie să se inspire din cărţi de propoveduire ungurească.

Oricât de paradoxal ar părea, noi nu judecăm aşa de aspru pe P. S. Alexandru pentru bizarul său îndemn, cum au făcut-o cele mai multe gazete. Preotul poate citi — cu folos — şi teologie în limbă străină. Principial, da. Dar a îndemna pe preoţii greco-catolici din nordul Ardealului, dintre cari mulţi abia ştiu româneşte, să citească predici ungureşti — înseamnă cel puţin lipsă de tact, să-i zicem: patriotic.

Pentru această pricină vâlva şi consternarea stârnită de circulara noului vlădică unit, cu titulatură uzurpată, a fost dintre cele mai justificate.

Am spus noi la instalarea părintelui Alexandru, că Prea Sfinţia Sa, cu temperamentul său cunoscut de pe când era directorul „Unirii" din Blaj, numai buclucuri o să-i facă bisericii neo-păpistaşe şi în proaspăta demnitate în care a fost aşezat. Şi vremea care le verifică pe toate, începe să ne confirme profeţia...

*

Sub titlul UN MEMORIU SCANDALOS, revista „Păstorul ortodox" din Piteşti scrie: Un cleric fruntaş din Bucureşti, învestit şi cu o dregătorie bisericească, ne trimite copia unui memoriu adresat Primului Ministru — memoriu ce circulă între preoţii capitalei. In acest memoriu preoţii semnatari „constituiţi în comitet, văzând nevoile extraordinar de grele ce au venit pe capul preoţimii, cu reducerea salariilor, cum şi intenţiunile sdrobitoare contra preoţilor ce le au unii din ierarhii nostri" îşi arată în 8 puncte doleanţele lor. Dintre aceste doleanţe — spre edificare — cităm: „modificarea art. 19, 20, 21 şi următorii din blestemata lege

şaguniană; — desfiinţarea protopopilor, referenţilor... cari toţi mănâncă salarii grase din bugetul ţării, deşi nu sunt de nici un folos, deoarece aceştia nu servesc decât ca elemente de scandal în biserică, fiind numai nişte vătafi ai episcopilor; desfiinţarea tuturor adunărilor înfiinţate prin noua lege şaguniană; — membrii judecători ai consistoriilor să fie aleşi de preoţi... etc." Felul cum sunt trataţi, în acest memoriu circulant, ierarhii în genere şi în special P. S. Episcop de Buzău, care a luat parte la comisia bugetară în numele Sf. Sinod e atât de necuviincios, încât ne oprim de a face reproduceri. De remarcat e că autorii memoriului în criticile aduse ierarhiei superioare în două rânduri se sprijină pe mărturisirile părintelui Petre Partenie, preşedintele aşa zisei asociaţii preoţeşti.

Semnatarii memoriului nu sunt indicaţi. Dar autoritatea bisericească îi poate şti şi ştiindu-i se cade să-i tragă la răspundere. Să se isprăvească cu desmăţul ce începe să se întindă în Biserică! N. C.

*

MĂRUNTE.

— Consistorul bisericii evanghelice din Ardeal a întrodus tot la trei luni o Duminecă fără alcohol şi tutun, destinând sumele astfel economisite pentru scopuri de binefacere.

— Profesorul Adolf Keller a întocmit un plan pentru înfiinţarea unui seminar ecumenic la Geneva, în care să ţină prelegeri cei mai vestiţi reprezentanţi ai curentelor teologice şi sociale de azi.

— Participanţii francezi şi germani la un congres al partidului laburist nu s'au putut mira îndeajuns văzând că ministrul Henderson se ridică la masă şi rosteşte cu multă evlavie rugăciunea.

— Intre episcopul din Birmingham şi arhiepiscopul din Canterbury s'a iscat o dispută asupra sfintei cuminecături. Cel dintâi nu crede că pânea şi vinul sfintei Eucharistii este trupul şi sângele lui Hristos. Cel din urmă susţine cu tărie acest adevăr.

— Toţi mitropoliţii catolici din Spania au înaintat guvernului un protest împotriva tuturor decretelor de după revoluţie, cari sunt împotriva concordatului (din 1851) şi ştirbesc libertatea (recte: privilegiile) bisericii catolice. In acest protest se arată politica culturală în republica tinără. Iată câteva dintre decrete: 1. Secularizarea averilor bisericeşti şi separarea bisericii de stat. 2. Oprirea autorităţilor de a participa la manifestaţii religioase. 3. Suprimarea ordurilor cavalereşti spirituale. 4. Se ridică obligativitatea învăţământului religios în şcoli. 5. Secvestrarea tezaurului bisericesc etc. Dr. N. T.

ASOCIAŢIA CLERULUI „ANDREIU ŞAGUNA".

Nr. 33/1931/2.

CONVOCARE.

Conform Art. 10 din Statutele Asociaţiei „Andreiu Şaguna" a clerului Mitropoliei ortodoxe române din Ardeal, Banat, Crişana şi Maramurăş — având arhiereasca binecuvântare — convocăm al

XI-lea CONGRES ORDINAR AL PREOŢIMII,

pe zilele de *24 şi 25 Noemvrie 1931, la Alba-Iulia,* cu următorul

PROGRAM:

ZIUA I.

1. Ora 8½: Sf. Liturghie, cu predică şi Chemarea Duhului Sfânt, în biserica parohială.

2. Ora 11: *a)* Deschiderea Congresului prin preşedintele Asociaţiei, P. C. Părinte Dr. Gh. Ciuhandu. Salutul Autorităţilor şi al reprezentanţilor diferitelor societăţi.

b) Prot. I. Duma-Petroşani: Cuvânt omagial pentru sărbătorirea dlui N. Iorga, cu prilejul împlinirii a 60 ani de viaţă. (Sala „I. L. Caragiale").

3. Ora 13: Masă comună.

4. Ora 15: *a)* Statul şi Biserica neamului. (Problema salariilor preoţeşti şi a bugetului Bisericii peste tot). Referent: *Pr. P. Borzea-Viştea de jos.*

b) Înfiinţarea fondului pentru ajutorarea clerului. Referent: *Dr. Seb. Stanca,* consilier episcopesc, Cluj.

c) Raportul Asociaţiei „A. Şaguna" cu Asociaţia generală a clerului. Referent: *Pr. Ioan Bânda-Roşia.*

5. Ora 20½: Festival religios: *Conferinţă despre mucenicii ortodoxiei româneşti în veacul al XVIII-lea,* încadrată în coruri religioase, executate de corul mixt al parohiei A.-Iulia, sub conducerea P. C. Prot. I. Baba. (Sala „I. L. Caragiale").

ZIUA II.

1. Ora 8: *a)* Raportul comitetului central pe anul de gestiune 1930/31.

b) Raportul casierului central pe anul de gestiune 1930/31.

c) Completarea comitetului central.

d) Eventuale propuneri (vor fi anunţate biroului central cu cel puţin 3 zile înainte de Congres).

e) Inchiderea Congresului.

2. Ora 11: Pelerinaj la Sf. Mănăstire Cioara. Parastas pentru fericiţii adormiţi întru Domnul mucenicii ortodoxiei româneşti din veacul al XVIII-lea.

Delegaţii despărţămintelor, aleşi conform Art. 6 pct. 1 din Regulament, precum şi toţi ceice doresc să participe la Congres, se vor anunţa la P. C. Părinte protopop Alexandru Baba din Alba-Iulia.

Membrii comitetului central sunt convocaţi în şedinţă pe ziua de 23 Noemvrie a. c. ora 16, în sala Primăriei Alba-Iulia. In aceeaş zi la ora 18 va avea loc, în aceeaş sală, consfătuirea membrilor prezenţi ai Asociaţiei.

S i b i u, din şedinţa comitetului central, ţinută la 18 Septemvrie 1931.

Prot. **DR. GH. CIUHANDU,**
preşedinte.

Prof. **NICOLAE COLAN,**
secretar general.